

XXV*

A

26

NAPOLI

C. 74

*Inter libros
Iosephi Maria Parascandolo
Antecessoris Regii*
A. L. N.

ARTIS CRITICES

ELEMENTA

SEBASTIANI VICTORIS

OOSTFREICER.

NEAPOLI MDCCLXV.

EX TYPOGRAPHIA VINCENTII MAZZOLA-VOCOLA

SUPERIORUM PERMISSU,

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

CHICAGO, ILL.

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

CHICAGO, ILL.

CL. VIRO
MARTINO PO CZOBUT
 SOC. JESU
 IN VILNENSI UNIVERSITATE
 MATHESEOS PROFESSORI EXIMIO:
 NEC NON
 ASTRONOMICI OBSERVATORII PRAEFECTO
SEBASTIANUS VICTOR
 COOSTFREICER
 S. P.

DIU ancipiti suspensoque animo fui,
 CL. vir Martine, an hoc quale-
 cumque opusculum tuo insignitum
 nomine ex umbra in lucem extraherem; pre-
 loque committerem. Quid enim, aiebam,
 esse potest Critico cum Matheleos professore?
 Quid astronomicis calculis cum regulis di-
 scernendi vera a supposititiis auctorum ope-
 ribus? Quid siderum, ac planetarum cursi-
 bus cum canonibus, quibus genuinae a fa-
 bu-

bulosis narrationibus dignoscantur? Iis enim-
vero exercitationibus gaudes oblectariſque ,
quæ ab hac , quam tibi dicare paratus eram
opella , alienæ ſunt quam quæ maxime . Il-
lud etiam me huc atque illuc tergiverſan-
tem morabatur , quod in omni fere discipli-
narum genere verſatum , & in ferendo de
Scientiis iſſis iudicio te nariſ emunctæ vi-
rum noveram , ut proinde hos , quos pro
auditoribus meis Critices canones collegeram,
tibi offerre minime auderem . Sed omnem
ex animo dubitationem fuſtulit , metumque
omnem excuſſit tua ſingularis humanitas , &
ſatis erga me perſpecta benevolentia : novi
equidem , ac probe teneo , quum primum
Neapolim ad Martem per Lunæ orbem ſe ſe
immergentem ab eodemque emergentem ob-
ſervandum, atque iterum ad ſeliniacas helia-
casque eclipses ſupputandas adveniſti ; comi-
tatem tuam illam ſingularem , qua mecum
integras degere horas conſueveras : hæc ani-
mos fecit , pervicitque tandem , ut hoc tibi
opusculum omni perplexitate depoſita dicarem.
Excipe ergo benigne , & comiter hoc tenue
quidem donum , ſed firmum ratumque gra-
ti animi mei pignus & argumentum . Id ſi
a te obtinuerō , diu expetitam votorum meo-
rum metam attingiſſe profitebor . Vale .

LE-

NE mirere Lector, si obvia hic & minuta etiam Auctor legenda proponit, tironibus enim scribit: proinde quæ alibi pluribus in locis dispersa, hic colligit: quæ fuscè pertractata, hic pressius exponit: atque ut altius adpositi Canones eorum mentibus insideant, iis selecta addit exempla: quibus certa ab incertis etiam ipsi Marte suo discernere valeant.

Illud etiam monitum volo, aliqua ex typographia irrepsisse errata, ut est pro est: Nummis Ponderibus & Mensuris pro Ponderibus & Mensuris: at quoniam vel levioris momenti sunt, vel sensum non turbant errorum emendandorum indicem omittere judicavimus.

Qui credit cito, levis corde est.
Ecclesiastici cap. 19. num. 4.

EMINENTISSIMO SIGNORE.

Vincenzo Mazzola-Vocola padrone di Stamperia, supplicando espone a V. E. qualmente desidera dare alle stampe un Libro intitolato *Artis Critices Elementa*. Per tanto supplica l' Em. Vostra a volergliene commettere la revisione a chi meglio le parerà, e l' avrà a grazia ut Deus.

Adm. Reverendissimus Dominus D. Julius Laurentius Selvaggius S. Th. Professor, & Canonum Lector in Aula Archiep. revideat, & in scriptis referat. Datum Neapoli die 18. Martii 1765.

Joseph Sparanus Can. Dep.

Ph. Episcopus Allifanus V. G.

EMI-

EMINENTISSIME DOMINE :

EMinentia tua iubente diligentia, qua par erat, opus perlegi, cui titulus *Artis Critices Elementa*. In eo nihil plane occurrit ad fidei, aut pietatis normam non exactum; nihil quod Auctor uberem, quam res ipsa requirit, eruditionem non prodat. Immo non mediocris eiusdem ars, & solertia elucet, dum multiplices, variosque Critices Canones nova claraque methodo, eruditis insertis observationibus ad elementa redegit; quæ iuventuti præsertim ad primores doctrinas addiscendas plurimum utilitatis, & commodi adferre possunt. Publica igitur luce donari posse censeo, si Em. Tux placitum accedat. Die 7. Maii 1765.

Julius Laurentius Selvaggius :
Sacrorum Canonum Antecessor.

Joseph Sparanus Can. Dep.

Ph. Episcopus Allifanus V. G.

S. R. M.

S. R. M.

Vincenzo Mazzola-Vocola Stampatore in questa Città di Napoli , supplicando espone a V. R. M. come desidera dare alle stampe un' Opera intitolata *Artis Critices Elementa* . Per tanto supplica a V. M. di commetterne la Revisione , a chi meglio le parerà , e l' avrà a grazia ut Deus .

Magnificus U. J. D. D. Bernardus Ambrosius in hac Regia Studiorum Universitate Professor , revideat , & in scriptis referat . Datum Neapoli die 28. Martii 1765.

NICOLAUS DE ROSA EPISC. PUT. C. M.

S. R. M.

IN *Artis Critices Elementis* nihil occurrit quod vel Regia Jura , vel bonos lædat mores . Neapoli VIII. Idus Maias C1765.

Bernardus Ambrosius .

Die

Die 25. Mensis Junii 1765. Neapoli.

*Viso, rescripto suæ Regalis Majestatis sub die
15. currentis mensis, & anni, ac rela-
tione U. J. D. D. Bernardi d' Ambrosio,
de commissione Rever. Regii Cappellani
Majoris, ordine præfatæ Regalis Maiesta-
tis.*

*Regalis Camera S. Claræ provideat, decer-
nit, atque mandet, quod imprimatur cum
inserta forma præsentis supplicis Libelli,
ac adprobationis dicti Reverendi Revisoris,
verum in publicatione servetur Regia Prag-
matica. Hoc suum &c.*

DE FIORE. VARGAS MACIUCCA.

Ill. Marchio Citus Præsid. S. R. C. tempore subscriptionis imped., & ceteri Ill. Aularum Præfecti non interf.

Reg. fol. 10.

Carulli.

Athanasius.

CI

IN-

INDEX CAPITUM.

<u>CAP. I. Artis Critices definitio expenditur.</u>	1ag. 1.
<u>CAP. II. De Critices utilitate, ac necessitate.</u>	3.
<u>CAP. III. De nonnullis præceptis artis Critices auctoribus.</u>	5.
<u>CAP. IV. Ars Critices a calumniis vindicatur.</u>	8.
<u>CAP. V. Exponuntur quæ ad Criticen exercendam ut necessaria prærequiruntur.</u>	12.
<u>CAP. VI. Quanti faciendum sit in Critice argumentum ex testimonio Veterum, & ex antiquis MSS.</u>	17.
<u>CAP. VII. De Mendosis libris & MSS. Veterum; de mendorum origine, ac de legibus ea dignoscendi, atque emendandi.</u>	19.
§. I. Dari mendosos libros veterum testimonia adferuntur.	ibi.
§. II. De Mendorum origine.	20.
§. III. Canones proponuntur, quibus supposititii, & mendosi codices dignosci possint.	22.
§. IV. Canones emendandorum codicum traduntur.	25.
<u>CAP. VIII. De Supposititiis, & Interpolatis libris: nec non de regulis unde cruditi eos noscant.</u>	27.
§. I. Dari supposititios, & interpolatos libros scriptorum testimoniis comprobatur.	ibi.
§. II. Canones exponuntur, quibus colligere licet auctorum libros genuinos esse, aut supposititios; integros, aut interpolatos.	29.
<u>CAP. IX. De communi hominum consensu.</u>	37.
<u>CAP. X. Quanti, & in quibus facienda sit Theologorum auctoritas.</u>	38.
<u>CAP. XI. Quanti, & in quibus valeat Sanctorum PP. auctoritas: & qua ratione germanas eorum sententias adsequamur.</u>	41.
§. I. Quanti, & in quibus disceptationibus SS. Patrum auctoritas valeat.	ibi.
	§. II.

§. II. Qua ratione germanas Sanctorum Patrum sententias adsequamur .	46.
CAP. XII. Quibus regulis Conciliorum auctoritatem dignoscamus : & qua methodo eorum mentem in eorum statutis adsequamur .	52.
§. I. Ut Concilii alicuius auctoritatem dignoscamus sequentia in antecessum ponamus oportet .	ibi.
§. II. Qua methodo Conciliorum mentem adsequamur .	55.
CAP. XIII. Quid sentiendum de Philosophorum auctoritate .	57.
CAP. XIV. Quanta fides danda sit Historicis .	62.
CAP. XV. Proponitur discrimen Traditionem inter, & rumores populares .	70.
CAP. XVI. Quandonam credendum factis , quæ circumferuntur .	72.

utentium; & dignoscendi, quænam eorum genuina scripta sint, quæ spuria.

4. At redundare in aliquo videtur, & in alio deficere Clerici definitio: quippe superfluere videntur verba illa *sive numeris adstricta, sive soluta oratione utentium*: satis enim hæc verbo illo *veterum Scriptorum* comprehensa videbantur. Manca vero est, quia veterum tantum monumentorum verba facit. Quid enim vetat, quominus de recentibus quoque libris, ac factis Critice pronunciet?

5. Cl. Joannes Mabillonius eam facultatem [1] Coniecturalem vocat, quæ docet bene iudicare de factis nonnullis; præcipue vero de auctoribus eorumque scriptis.

6. At cur de nonnullis tantum factis iudicium ferre poterit Criticus? Profecto quod ius Critico est, ut de factis nonnullis iudicet; idem & de omnibus erit.

7. Honoratus a S. Maria, artem, inquit, esse iudicii ferendi de factis historicis, de operibus ingenio elaboratis, de eorum variis lectionibus, de sententia, stilo, & auctoribus.

8. Preffius vero dico, Criticæ facultatem esse, qua de factis omnibus, de auctoribus eorumque operibus recte iudicare docemur.

9. Ubi

[1] *De studiis Monasticis* par. 2. c. 13.

9. Ubi vides , eam non versari circa disciplinarum obiecta : sic enim cum omnibus facultatibus confunderetur , ac esset scientia universalis ; sed reflexe circa disciplinas ipsas.

CAPUT II.

DE CRITICES UTILITATE , AC NECESSITATE.

10. **Q**Uam attulerit ars Critices litteris utilitatem , nullum esse arbitror , qui ætate præsertim hac nostra ignoret . Etenim artis huius ope genuinos , atque integros libros a supposititiis , atque interpolatis discretos ; & historias a fabellis purgatas , & castigatas ; Conciliorum collectiones , & veterum testimonia ad trutinam revocata litterati viri sunt admirati . Quid enim valerent veterum Patrum volumina , nisi a supposititiis sententiis , ac mendis ea purgassent eruditissimi Maurini Patres ? (a) Quam sibi conciliarent fidem acta Sanctorum , nisi

A 2

fa-

(a) A scriptis Divi Bernardi opus hoc cœpit clarissimus Mabillonius , qui maiorem Europæ partem maximo labore peragravit , ut MSS. conferret . Suum quoque studium addiderunt ex eadem Congregatione doctissimi Massuet , ac Tixier.

fabellis, quibus scatebant, primo Heribertus Rosweidus Societatis Jesu, deinde Joannes Bollandus, alique ex eadem Societate clarissimi viri exuissent? (a) Quanti facienda esset universalis Ecclesiastica historia, nisi eam summo conatu primo Eminentissimus Cæsar Baronius, deinde severiori iudicio ingeniosissimus Antonius Pagius illustrasset? (b) Hæc arte sexta Synodus fraudem Monothelitarum
ape-

(a) Heribertus Rosweidus Ultraiectinus aliquorum Sanctorum acta ad examen criticum revocare cœperat, verum morte præventus imperfectum opus reliquit. Omnium vero Sanctorum acta ad exactioris Critices leges referre in animo fuit Joanni Bollandus. Opus antea a nemine tentatum, & summo plausu ab omni hominum genere exceptum. Ubi una veritas inquiritur: quippe discussis iuxta severioris Critices Canones factis historicis, & iam editis libris, si quid in oppositum occurrat, quod vel ipsos effugerit, vel diligentiori adhibita perquisitione ad eos pervenerit, summa sinceritate id ipsum sequentibus libris addere non dubitant; neminem silentio contemnunt; sed si in opposita ipsi sint sententia, expositis pæne ad verbum adversariorum argumentis, additisque suis responsionibus, utraque publici iuris faciunt: Socii, qui opus prosequuntur Bollandistæ nominantur.

(b) Cæsar Baronius, qua poterat diligentia Annales Ecclesiasticos scripsit; at in multis offendit, quia primus immensum hoc pelagus, & undique scopulis refertum traicere conatus est: quapropter eos purgavit Cl. Antonius Pagius ex illustrissima Franciscanorum familia, atque opus edidit inscriptum: *Critica Historico-Cronologica in universos Annales Ecclesiasticos Cæsaris Cardinalis Baronii*: opus ab eruditissimis laudibus commendatum.

aperuit. (a) Hac Florentinum Concilium [1] supposititia Patrum testimonia a Græcis allata esse probavit. Cetera libens mitto: quippe quisque hanc percurrentis opellam facili negotio deprehendet.

CAPUT III.

DE NONNULLIS PRÆCIPUIS ARTIS CRITICES AUCTORIBUS.

II. **Q**UUM omni ætate acria fuerint ingenia, quæ & iudicium ferre, & verâ a fabulosis secernere valerent, iccirco illis non subscribimus, qui apud Dionem Chrysostomum [2] putarunt, ab Aristotele Peripateticorum sectæ Principe Criticen initium habuisse; sed unum illud cum Vossio Aristoteli [3] tribuimus, eius temporibus facultatem hanc viguisse.

12. Ji, qui olim poetarum carmina emendanda suscipiebant, teste Varrone apud Diomedem, Criticorum nomine donabantur. Ex

(a) Monothelitar. Vigilij libros eorum hæresim aperte docentes in Bibliotheca Patriarchatus Constantinopolitani clam inseruerunt.

[1] *Act. 3.* [2] *Orat. 3. de Hom.*

[3] *In Aristotelem l. 1. c. 6.*

quibus fuit Aristarchus, qui novem libros de emendatione Iliadis, atque Odyssæ Homeri conscripsit.

13. Magnum sibi nomen compararunt hæc in arte M. Terentius Varro, Dionysius Halicarnassæus, & Dionysius Cassius Longinus, quem Porphyrius eius auditor, ut artis miraculum commemorat.

14. Sequioribus vero sæculis quanti primæ Ecclesiæ Patres Criticen fecerint capite sequenti dicemus. Eorum opera, quæ singulis sæculis facta sunt referunt Eusebius, D. Hieronymus, & Eminentissimus Bellarminus. [1]

15. Summo conatu, atque nimis acri ingenio Criticen exercuerunt Ludovicus Castelvetro, qui iniquo ferebat animo ab aliis de se suisque operibus iudicium ferri: Julius Cæsar, ac Joseph Scaliger Pater, & Filius in exercenda Critice a contumeliis, & conviciis non abstinuerunt: nimis demisse de aliis pæne omnibus, nihil vero modeste de se sentiebant. Gentem Scaligeram a Principibus orum habuisse in quadam epistola in lucem edita iactabant: quæ omnia stomachum creantur Lipsio, Vossio, aliisque ætatis illius Cl. viris, Scioppio præsertim, qui libellum in ipsos

[1] *De script. Ecclesia.*

ipſos conſcripſit, quem dixit *Scaliger hypobolimus*, &, ſi vera huius rei fama eſt, Joſeph moerore occubuit.

16. Floruit quoque Juſtus Lipſius, qui plura edidit opera; verum ob ſuam iactantiam invidiam apud pleroſque ſibi concitavit; ideoque eum nimis mediocriter in græcis litteris verſatum eſſe diſtitabant, & ob hanc ipſam cauſam plagii apud litterariam Remp. accuſatus eſt: primum plurima ex Franciſco Patritio inſerta, ab eodem eſſe in libello de militia Romana: deinde ex libro Petri Fabri inſcripto *Semeſtria* ſua Saturnalia conſtata eſſe: tertio Commentaria in Tacitum opus eſſe exceptum ex M. Antonio Mureto: atque alia ex Honuſio Panvino. Fuſe hæc apud Thomafium. [1]

17. Inter mordaces cinicos potius, quam inter litteratos criticos recensendus eſt Gaſpar Scioppius: nulli prorfus pepercit, omneſque canino dente dilaniavit. Ut barbariem Thraciam olentem accuſabat Phædrum, ac ſolociſmis, & barbariſmis peccaſſe Tullium Romanæ eloquentiæ principem adfirmabat.

18. Decimum ſeptimum ſæculum tum doſtrina, cum litteratorum numero ceteris eſt

[1] De Plagio litterar.

anteponendum. Litterariam Remp. illustrarunt Cl. viri Natalis ab Alexandro, Aloisius Thomafinus, Joannes Bollandus eiusque focii, Aloisius Sebastianus Nain Tillémontius, Joannes Clericus, Honoratus a S. Maria, Joannes Mabillon, Joannes Launoi, Ludovicus Du Pin, alique quamplures, ut eorum opera testantur, a quibus commendandis brevitatis causa abstineo.

CAPUT IV.

ARS CRITICES A CALUMNIIS
VINDICATUR.

19. **N**on me latet, nonnullos esse, qui de arte Critices ita male audiant, ut eam, ut moribus perniciosam, ad Atheismum animos inclinantem, atque ad Scepticismum inducentem accusent. Atque id præsertim ex eo sibi suadent, quod aperte Cluvigni adserat: *Neque in Galliis ante Franciscum I., neque in Italia ante captam Constantinopolim (quum maxime vigere cepit Critice) Atheum quemquam reperiri.* Atque ex Gassendo id firmant, apud quem legisse adserunt, Epicurum antea reprobatum, post Criticen in honore fuisse: *Vin*

Antiqui Critici

libri humaniores [1] excusso pulvere in manus rediere ante duo fere sæcula, quum omnes pæne eruditi symbolum pro Epicuro contulere. Rem evenisse, teste Simonio; conclamitant: Simul ut, verba sunt Simonii [2], liberaliora studia in Europa vigere perspeximus, statim qui græco, latinoque sermone imbuti nonnihil erant, antiquum Ecclesiæ interpretem in contemptum adducere cæperunt, præsertim Itali, qui potissimum in litteris elegantiam præ omnibus sibi adrogabant.

20. At vereor, ne illitteratorum hominum, verbo sit venia, huiusmodi querelæ sint, qui, quas ipso pæne cum lacte seniles fuxerunt fabellas, sine impietatis nota explodi non posse arbitrantur; vel ex eorum genere sint, de quibus Horatius [3].

*Nil rectum, nisi quod placuit sibi,
ducunt:*

*Vel quia turpe putant parere minori-
bus, & quæ*

*Imberbes didicere, senes perdenda fa-
teri.*

21. Ergone damnandi tot tantique viri, qui Criticen maximi semper fecerunt? Da-

B

mnan-

[1] *In Vita Epicuri lib. 7. c. 7.*

[2] *Hist. Critica p. 236.*

[3] *Lib. 2. epist. 1.*

mnandus Augustinus, qui unius Critices legibus Faustum Manichæum coegit, ut tamquam Canonicas admitteret Paulli epistolas? Damnandus Hieronymus, Athanasius, Epiphanius, aliique, qui Critices canonibus ducti plura ad Biblia spectantia scripserunt; atque leges ipsas, quibus deinceps, si forte quid occurreret incertum vel dubium, posteritati mandarunt?

22. Huius generis sunt Origenis Philocalia, ubi de auctoritate, stilo, interpretatione Bibliorum erudite differitur. D. Athanasii Synopsis, & epistola ad Marcellinum. Tractatus Gregorii Nisseni de Psalmorum Inscriptionibus. Libri de Doctrina Christiana, & caput 6. lib. 33. contra Faustum D. Augustini. Præfationes ad libros Scripturarum. Quæstiones ad Damasum. Responsa in Genesim Evagrio missa. Epistolæ 130. 137. 138. 145. aliæque Doctoris Maximi. Tractatus de Nummis, Ponderibus, & Mensuris D. Epiphanii. D. Dionysii Alexandrini Regulæ Critices, quas refert Eusebius [1].

23. At simplicis, inquires, audacisque iuventutis ardor sua abutens Critice de re-

ve-

[1] *Hist. Eccl. lib. 7. cap. 25.*

velatis quoque Myſteriis ambigens in Atheiſmum , ac Materialiſmum collabetur .

24. Non igitur Critice , ſed eius abuſus culpandus eſt . At quid ſacrum , quid ſanctum eſt , quo prava hominum indoles non abutatur ? Quid Scriptura ſanctius ! & tamen ex Scriptura , ſua hauſiſſe dogmata dicentem audires Arium , Macedonium , Neſtorium , Pelagium , alioſque huius furfuris hæreticos : num proinde delenda Scriptura erit ? Quid ſacris Conciliorum canonibus clarius ! Quid Sanctorum Patrum testimoniis luculentius ! Quid inde ? Utriſque abutuntur noſtri temporis Acatholici : canones ne ſupprimendi ? arguendi Patres ? Fallacibus argumentis errores ſuos aliis ſuadere ſtudet impium hominum genus ; adeo ut Philoſophiam hæreſum Seminarium fuiſſe ætate ſua dictitaret Tertullianus : quid proinde ? vetandi eſſent homines Philoſophiæ ſtudium ? prohibenda ingenioſiſſimi Ariſtotelis Dialectica ? Ad rem Ovidius .

Et Latro , & cantus præcingitur enſe .

Viator ;

*Ille ſed infidias , hic ſibi portat
- opem .*

Quare quemadmodum ex ipsis Scripturæ testimoniis , Conciliorum canonibus , Sancto-

rum Patrum sententiis , & rectis argumentationum regulis abusus aperitur , demonstratur , atque refellitur ; ita ex ipsius Critices legibus Critices abusus est reprobandus . Quod firmat Augustinus [1] his verbis : *Si ita est pro patria miles non armandus esset, quia contra patriam nonnulli arma sumserunt ; neque boni doctique medici feramentis medicinalibus uti deberent ad salutem , quia his ad perniciem indocti pessimi- que abutuntur .*

CAPUT V.

EXPONUNTUR QUÆ AD CRITICEN EXERCENDAM UT NECESSARIA PRÆ-
REQUIRUNTUR .

25. **U**T Criticen quis exercere valeat subtili ac geometrico, ut ita dicam ; ingenio sit præditus oportet , ne fallacibus coniecturis , levibusque rationibus nixus iudicium ferat .

26. Multiplici lectione sit imbutus , atque ea præsertim probe calleat , de quibus sententia ipsi dicenda est . Qua enim ratione
de

[1] Lib. 1. *Adversus Crescon. Gramm. cap. 1.*

de facultate aliqua iudicabit , si facultatis ipsius naturam , perfectionem , incrementa , cetera , animo comprehensa non habeat ?

27. Neceſſe eſt , ut non mediocri memoria ſit a natura donatus , ut quæ didicit retineat , atque ad opus auctoris examinandī referre valeat .

28. Præcipitantiā omnino vitanda eſt Critico . Hæc namque efficit , ut mens impetu quodam abrepta rationibus non bene perpenſis iudicium temere proferat : quare ſententia tamdiu ſuſtinenda eſt , donec reſ ſedulo examine diſcuſſa fuerit .

29. Omni opinione anticipata mens eſt exuenda , ac ita veritas inveſtiganda eſt ; quaſi ſi nihil umquam de illa ſciverimus . Validius ac tenacius erit præiudiciū , quum ab ineunte ætate nobis fuerit impreſſum ; ac nobiſcum adoleverit : atque hinc ſit , ut difficile ad momenta in oppoſitum animum advertamus .

30. Sola maiorum auctoritas in rebus dubiis non erit firmum argumentum ; quod pluribus in locis notavit (a) D. Auguſtinus , qui ad D. Hieronymum ſcribens hæc

has

(a) In Procem. lib. 3. de Trin. in lib. 24. de Bapt. con. Donat. cap. 3. in ep. ad Vincent. 48. atque alibi .

habet [1] : *Solum Scripturarum libris , quæ canonici appellantur , didici hunc timorem honoremque deferre , ut nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse firmissime credam : alios autem ita lego , ut quantalibet sanctitate doctrinaque præpolleant , non ideo verum putem , quod ipsi ita senserunt , sed quia mihi per auctores Canonicos , vel probabili ratione , quod a vero non aberrant , persuadere potuerim .*

31. Idem docet D. Hieronymus epistola ad Ctesiphontem : *Aliter habendi sunt Apostoli , aliter reliqui tractatores ... illos semper verum dicere , istos in quibusdam , ut homines , errare contingit .*

32. Quin & Lactantius [2] : *Sapientiam , ait , sibi adimere , qui sine ullo iudicio inventa maiorum probant , & ab aliis pecudum more ducuntur : nec putant fieri posse , ut aut ipsi plus sapiant , quia minores vocantur ; aut illi desipuerint , quia maiores nominantur .*

33. Cavendum quoque a voluntatis adfectionibus : ipsæ enim ita tenebras menti offundunt , ut propter eas rationem languescere experiamur ,

[1] Ep. 88. ad Hiera.

[2] Lib. 2. de Div. Instit. cap. 8.

34. Uni sensuum testimonio non fidentum : iudicium quippe veritatis non est in solis sensibus ; sed cuncta recta ratio moderetur .

35. Hic omittas nolumus regulas (prudenter illas tamen cauteque , & citra Religionis detrimentum in iis tantummodo , quæ dubitationi locum relinquunt adhibendas) , quas pæne ad verbum ab Aristotele excerptas , tamquam novum inventum sibi tribuit , & in philosophando proponit dissertatione de Methodo Cartesius .

CARTESIUS.

I.

[1] Semel in vita de omnibus iis studeamus dubitare , in quibus vel minimam incertitudinis suspicionem reperiemus .

II.

[2] Ut difficultates in tot partes di-

ARISTOTELES.

I.

[1] Scientiam quæzunt , nisi primo dubitent , similes illis sunt ; qui quonam ire oportet , ignorant . Finis illi , qui antea dubitaverit , patescit .

II.

[2] Iis , qui hæc , quæ sunt magis con-

vi-

fu-

[1] *Princ. Philos. p. 1. n. 1. 4.*

[2] *Diff. de Meth. p. 12.*

[1] *Tex. 4. Metaph. lib. 3. cap. 1.*

[2] *Tex. 1. Nat. Aufg.*

viderem, quot expediret ad illas commodius dissolvendas. . . . fusa dividunt, ex ipsis elementa, & principia innotescunt. . . .

III.

[3] Ut incipiendo a rebus simplicissimis, & cognitu facillimis ad compositorum cognitionem adscenderem.

III.

[3] Naturaliter constituta est via ab iis, quæ sunt nobis notiora & clariora, iccirco ab universalibus ad singularia progredi oportet.

IV.

[4] Ut tum in quærendis mediis, tum in difficultatum partibus percurrendis tam perfecte . . . ad singula circumspicerem, ut nihil a me omitti, essem certus.

IV.

[4] Ad illam, quæ quæritur, scientiam . . . omnes primo difficultates speculari par est.

36. Si controversum quid occurrat neutrius partis fautoribus, eorumque scriptis se credat Criticus; sed per seipsum auctoritates ex libris, vel MSS. prolatas conferat, testes interroget, & rationum momenta, omni præiudicio dimisso, examinet.

CA.

[3] *Ibidem.*
[4] *Ibidem.*

[3] *Ibidem.*
[4] *Tex. 4. Metaph. l. 3. c. 1.*

CAPUT VI.

QUANTI FACIENDUM SIT IN CRITICE ARGUMENTUM EX TESTIMONIO VETERUM, ET EX ANTIQUIS MSS.

37. **P**Aucis rem complectar. Totius Critices fundamentum esse veterum auctoritatem, nec non antiqua non suspecta MSS., communissima est omnium ferme Criticorum sententia.

38. Hunc docet canonem Tillemontius in epistola ad Lamy: *Si nullis rationibus confirmata prodantur, quæ ante annos ducentos, aut trecentos evenerunt, fidem ipsis derogamus, præsertim Græcis Scriptoribus, qui ut Judæi ad excogitandas & hauriendas fabulas mirifice facti sunt.*

39. Hunc ipsum firmissime tenet Mabilonius [1]: *Quum neque auctores æquales, nec alii unius, aut duorum sæculorum intervallo his succedentes de re aliqua locuti sunt, de qua recentior aliquis nulla ductus auctoritate testimonium dicit, nihil ipsi deferendum est.*

40. Idipsum habet Launoïus [2]: *Quum*
C nul-

[1] De studiis Mona. par. 2, cap. 8. [2] Tom. 2, pag. 14.

nullus, inquit, omnino Scriptor æqualis, vel
suppar alicui facto, quod memoria dignum
fuit, præstat testimonium; tunc ex eo silen-
tio, quod ducentorum plus minus annorum
æstimari potest, efficax depromitur argumen-
tum.

41. Nec ab his discedit Eminentissimus Ba-
ronius [1]: Quod a recentiori auctore, ait,
profertur, contemnitur. His subscribit Hono-
ratus a S. Maria, aliique.

42. Ex testimoniis hisce lites diremtas le-
gimus apud Aulum Gellium [2]: Antonius
Julianus contendebat, scripsisse Ennium in
quodam versu quadrupes eques, non equus,
quod probabat ex vetusto codice, de quo
hæc habet: *Librum summa atque reverenda
verustatis, quem fere constabat Lampadionis
manu emendatum, studio pretioque multo unius
versus inspiciendi causa condaxi; Quod eques,
non equus scriptum in eo versu inveni* (a).

CA.

(a) De hoc fusius infra in adnotationibus.

[1] To. I. Diff. 2. p. 2. art. 5.

[2] Lib. 10. c. 1.

CAPUT VII.

DE MENDOSIS LIBRIS, ET MSS. VETERUM;
DE MENDORUM ORIGINE, AC DE LE-
GIBUS EA DIGNOSCENDI, ATQ.
EMENDANDI.

§. I.

*Dari mendosos libros veterum testimonia
adferuntur.*

43. **D**E mendis hisce in libris ætate quo-
que sua querebatur Tullius, ut ex
epistola ad Q. Fratrem liquet [1]: *De lati-
nis vero libris, ait, quo me vertam, nescio,
ita mendose & scribuntur, & videntur.*

44. Quapropter maximi id temporis etiam
emendatiores codices a doctissimis viris fie-
bant, teste Aulo Gellio [2]: *Apud sigilla-
ria forte in libraria, inquit, ego & Julius
Paullus vir memoria nostra doctissimus conse-
deramus, atque ibi expositi erant Annales Fa-
bii, bonæ atque sinceræ vetustatis libri, quos
venditor sine mendis esse contendebat: Gram-
maticus autem quispiam de nobilioribus ab*

C 2 em.

[1] Lib. 3. ep. 5.

[2] Lib. 5. cap. 4.

emendatore ad spectandos libros adhibitus reperisse unum in libro mendum dicebat ; sed contra librarius in quodvis pignus vocabat , nisi in una nusquam littera delictum esset , cetera .

§. II.

De mendorum origine .

45. **I**mperitia, & incuria in causa ut plurimum sunt mendorum : librarii enim, qui festinanter lucri causa MSS. transcripserunt, & puncta, & commata omiserunt; obscuram, dubiam, & oppositam quandoque vero auctoris sensui reddiderunt orationis sententiam . Incuria quoque factum est, ut adfinia vocabula transcriberent : quæ ad exemplaris marginem viderint, in orationis corpus coniecerint.

46. His adde characterem non satis notum, ut Longobardicum, maiusculum, quadratum, cetera .

47. Item emendandi libidinem, quæ illiteratos homines adficere consuevit : etenim quandoque quæ emendatione egebant, intacta reliquerunt, & quæ ad rem erant,

emend-

emendarunt. *Scribunt*, ait Hieronymus (1), *non quod inveniunt , sed quod intelligunt ; & dum alienos errores emendare nituntur , ostendunt suos .*

48. Librariorum vitio ita se depravatum invenisse librum adnotationum in Job , inquit Augustinus , ut vix audeat illum pro suo agnoscere .

49. Multa vetustatem induxisse menda mirum nemini erit , qui animadverterit , tempus membranam & chartas facile absumere .

50. Id Aristotelis libris accidisse refert Strabo (2) , qui postquam narravit ab Aristotele Bibliothecam traditam esse Theophrasto , a Theophrasto Neleo , subdit : *Hic libros Scepsin translato posteris suis reliquit indoctis hominibus , qui incuriose positos sub clavibus habuerunt ; quum vero intellexissent studium Attallicorum Regum , quibus Scepsis parebat conquirentium libros ad instituendam Pergami Bibliothecam , sub terra suos in fossa quadam occultaverunt : humore vero , & blattis vitiatos sero tandem , qui ex ea erant stirpe Aristotelis , Theophrastique libros Apelliconti Teio magna pecunia vendiderunt : erat autem Apellicon potius librorum studiosus , quam*

[1] Ep. 28. ad Luc.

[2] Lib. 13.

quam Philosophiæ ; itaque erosarum particularem quærens instaurationem in nova libros transtulit exemplaria , lacunas non recte implens , ediditque libros mendorum plenos.

§. III.

Canones proponuntur , quibus supposititii , & mendosi codices dignosci possint.

51. **C**anon I. Antiquiores, ut plurimum, minus suspecti sunt : exaratos enim illos credimus temporibus proximioribus auctori . Hinc Canticum *Te Deum laudamus* Sanctis Ambrosio , & Augustino adscriptum, Sisebuto Monacho ab eruditis tribuitur ex veteri Casinensis Cœnobii Breviario , & codice MSS. Vaticanæ Bibliothecæ a Cardinali Bona recensito.

52. Canon II. Suspecti vero habendi sunt, qui per plurimum manus ad nos pervenerunt, & de eorum successione non constat , præsertim si ab aliis in pluribus discrepent.

53. Canon III. Antiquitas a caractere , & eiusdem forma facile colligitur, teste Cl.

Ma.

Mabillonio (a) . Plerique codices quadrata utuntur figura ; licet extent etiam tabellæ consulares oblongæ . A diversitate quoque orthographiæ : elementorum mutationibus : syllabarum & verborum contractione , aliisque usu potius , quam præcepto discendis , eorum vetustas dignosci potest .

54. Canon IV. Quoniam una manuscriptorum antiquitas non sufficit , quum adsint vetusta MSS. vitiosa , duo sunt quæ ipsa mendis carere ostendant , antiquitas scilicet , & peritia librarii , nec non fides , diligentia , ac doctrina Critici , a quo adprobata fuere , & emendata . Si enim hæc duo nobis innotescant , in tuto res erit : sin minus , dubia erit manuscriptorum auctoritas . Quod si illis usos esse noverimus viros omni exceptione in doctrina maiores , illis adhærere imprudens non erit iudicium .

55. Canon V. Nobis non probatur regula Tillemontii ; ut ab aliquibus exponitur : Quod scilicet si tria vel quatuor MSS. aliquid

(a) Si in ceteris summus doctrinæ vir , atque eximius Criticus habitus est Mabillonius ; in doctrinâ vero manuscriptorum nulli prorsus secundus ; quippe quotquot extant in omnibus Bibliothecis Burgundiæ , Germaniæ , atque Italiæ manuscripta vidit , atque summo studio examinavit , ut eius opera super hac re scripta testantur . Ac 3000. rara volumina & MSS. Regiæ Bibliothecæ Parisiensis addidit .

quid habeant , quod plurima alia non habeant , pluribus standum .

56. Quum a Simonio recte moneamur (1) : *In manuscriptorum negotio cautius non esse , semper maiori fidere eorum numero , quia unum dumtaxat facili & brevi per universam aliquam provinciam exemplorum multorum beneficio propagatum erit : unus monachus distabat pluribus , sicque multa eiusdem libri exemplaria omnino similia , nisi forte orthographia non responderet , habebantur .* Huius generis esse , subdit Mabillonius , MSS. in eadem provincia eiusdem auctoris in Abbatibus servata .

57. Quare censeo sic statuendum esse Canonem : si tria vel quatuor MSS. rem aliter habeant , quam plura alia , de quibus constet ab eodem non esse transcripta , ceteris paribus , pluribus credendum .

58. Non esse autem eiusdem auctoris constabit ex diversa orthographia , ex diversa syllabarum & verborum contractione , ex diversitate provinciarum , ubi scripta fuerint , ex diversitate formularum , ex diverso concipiendi modo , aliisque adiunctis .

59. Canon VI. Neque admittendum esse
cen-

[1] *Dips. Critic. in MSS. Novi Testamenti*

cenſeo canonem docentium, quod, ſi decem e. g. MSS. rem adfirmant, ac totidem alia rem ſilentio prætereant, alterutri parti adhærere pro libito quiſque poſſit.

60. Sed dico ſi par ſit manuſcriptorum auctoritas, adfirmantibus rem eveniſſe ſtandum; nullimode omittentibus: quippe in iudiciis maior aientibus habetur fides, quam omittentibus: etenim plures poſſunt eſſe cauſæ, de quibus vide cap. 8., quibus res ſit omiſſa.

61. Canon VII. Alterutri parti ſubſcribere in noſtra poteſtate erit, quum decem e. g. MSS. rem proferant, ac totidem antiquitatis eiufdem, necnon auctoritatis rem poſitive negent.

§. IV.

Canones emendandorum codicum traduntur.

62. **C**anon I. Non quavis levi coniectura codicem emendare licet: ſecus enim ſingulis horis, & ad cuiuſque libitum corrigendus eſſet & mutandus codex; & nullum eſſe poſſet firmum de veritate ſcriptorum argumentum, vel ſaltem nonniſi difficillime eius ſententiam adſequeremur.

D

63. Hoc

63. Hoc vitio laborasse Sigismundum Gelenium Critici adfirmant; ipse enim Plinii, Arnobii, & Ammiani Marcellini scripta levibus coniecturis corrigendo mutavit, atque eorum sententiam dubiam fecit.

64. Canon II. Nihil quod in margine est adnotatum, in orationis corpore commisceatur, nisi ex aliis non suspectis MSS. id ipsum constet.

65. Canon III. Nulla emendatio a veterum MSS. lectione nimis saltem recedat. Quare si in priscis codicibus, vel ex antiquis interpretibus res aliter legatur, ea lectio retinenda erit.

66. Canon IV. Emendare licebit si scriptor rem in eodem MSS., sed alio capite, vel paragrapho ex professo tractans, sibi non constet: potiori iure id fieri poterit, si id quod adponi debet ab eius stilo & ingenio non sit dissonum.

67. Canon V. Facilior nobis emendandi potestas erit, si & alia MSS. a nostra emendatione non dissentiant, & mendorum causas facile deprehendere possimus.

C A P U T VIII.

DE SUPPOSITITIIS , ET INTERPOLATIS
LIBRIS: NEC NON DE REGULIS UN-
DE ERUDITI EOS NOSCANT .

§. I.

*Dari Supposititios , & Interpolatos libros
Scriptorum testimoniis comprobatur .*

68. **P**Lures esse supposititios , atque inter-
polatos libros una est eruditorum
querela , & maxima est Criticorum cura ,
ut facile apud Illustrissimum Melchiorum
Canum [1] , Eminentissimum Bellarminum
[2] , aliosque deprehendi potest .

69. Sic Gregorius Pontifex cognomento
Magnus vehementer queritur [3] , Andream
quemdam græcum monachum sermones
quosdam exarasse , atque suo nomine inscrip-
sisse : *Inter diversa mala* , ait , *aliquos
etiam sermones scripsit , atque eos ex nostro
nomine titulavit .*

D 2

70. Ea-

[1] *In locis Theolog. per totum .*

[2] *De Script. Eccles.*

[3] *Ep. 69. ad Euseb. Thess. Ep.*

70. Eadem est Divi Hieronymi [1], atque Origenis [2] querela.

71. Atque idem fuso calamo a suæ ætatis librariis factum narrat Sixtus Senensis [3]: Nihil, ait, præter quæstum arte sua quærentes, novos quotidie librorum fœtus emittunt adulterinos, supposititios, pseudepigraphos, & nothos, præpositis absque ullo iudicio & pudore in frontispiciis operum, quo ipsa & carius & citius vendant, falsis auctorum illustrium inscriptionibus. Hoc sane artificio supposuerunt nobis inter multos spurios partus quæstiones in Genesim Philonis Judæi, quæstiones Justini Philosophi & Martyris ad Gentes, quæstiones Divi Athanasii ad Antiochum, Origenis Paraphrasim in Job eiusdemque in eundem commentarios, item Arnobii Rhetoris in Psalmos commentaria, Eusebii Emeseni homilias in Evangelia, Ambrosii in Apocalypsim explanationes, Hieronymi in Proverbia libros tres, & in lamentationes Hieremiæ libros tres, Eucherii in Geneseos & Regum historias libros octo, & cum his alia plurima.

72. Hu-

[1] Lib. 2. Apol. contra Ruf.

[2] Ep. ad Alex.

[3] Pref. in Bibliot.

72. Huius rei causam adfert Galenus [1]: *Temporibus Attalicorum Regum*, inquit, *qui de acquisitione librorum inter se contendebant*, coepit *fraus circa Inscriptiones*, & *Dispositiones librorum fieri ab iis*, qui *pecuniae causa ferebant ad Reges virorum illustrium scripta*.

73. Ut autem genuini a supposititiis auctorum foetibus, ut integri ab interpolatis libris noscantur, canones aliquos sancimus.

§. II.

Canones exponuntur, quibus colligere licet auctorum libros genuinos esse, aut supposititios; integros, aut interpolatos.

74. **H**Orum librorum catalogum inscribere meum hic non est: egregie id praestitere Cl. Cocus, Rivetus, Caveus, aliique: generalibus ego regulis rem expediam.

75. Canon I. Genuinus erit liber, qui ab ætate auctoris ad hæc usque tempora
suc-

[1] *Pref. Comm. 2.*

ad 170. de M. I. I.

successione continua ac diligenti pervenit.

76. Hoc utens canone Augustinus contra Faustum [1], genuinos esse ostendit, qui suo tempore circumferebantur Hippocratis libros, ex quorum veritate, eodemque argumento Faustum cogit ad admittendas ut genuinas Paulli epistolas: *Hos autem libros, ait, quibus illi, qui de transverso proferuntur comparati respuuntur, unde constat esse Hippocratis, unde si quis hoc neget, nec saltem refellitur, sed ridetur, nisi quia sic eos ab ipso Hippocratis tempore usque ad hoc tempus, & deinceps successionis series commendavit, ut hinc dubitare dementis sit? Platonis, Aristotelis, Ciceronis, Varronis, aliorumque eiusmodi auctorum libros, unde noverrunt homines, quod ipsorum sint, nisi eadem temporum sibimet succedentium contestatione continua? Multi multa de litteris Ecclesiasticis conscripserunt, non quidem auctoritate Canonica, sed aliquo adiuvandi studio, sive dicendi, unde constat quid cuius sit, nisi, quia his temporibus, quibus ea quisque scripsit, quibus potuit insinuavit atque edidit, & inde in alios, atque alios continuata notitia, latinusque firmata ad posteros etiam usque ad*
no-

[1] Lib. 33. cap. 6.

nostra tempora pervenerunt?

77. Canon II. Si quæ a Veteribus olim prolata sunt ex libro quodam, quæ nunc desiderantur, mutilus sit oportet: si aliter legantur, suspectus: genuinus vero, si nihil deerit.

78. Ratio est, quia Veteres, qui ætatis scriptoris Synchroni erant, vel quasi Synchroni, optimos adhibuisse (a) & genuinos libros, tenendum est.

79. Ex quo putant aliqui, mutilum esse opusculum octavum in explicatione Salutationis Angelicæ, & Lect. 6. Comment. super epist. D. Pauli Doctoris Angelici; quippe sententiæ aliquæ, quæ in editione Parisiensi 1529, 1532, & Veneta 1555, & 1590 legebantur, in Antuerpiensi 1612 aliisque deinceps desiderantur.

80. Canon III. Quæ diserte sunt reiecta, aut in dubium revocata a Veteribus omnibus, ea propter unam recentiorum auctoritatem

(a) Sapientiores Critici Synchronos scriptores appellant non eos tantum, qui id temporis vivebant, sed latius aliquando eos quoque Synchronos dicunt, qui à testibus oculatis, & fide dignis res hauserunt. Tillemontius [1] ad ducentos, vel trecentos annos: Mabillonius ad unius, vel duorum sæculorum intervallum: ad ducentos circiter annos Launoïus, eodem ferme pacto alii Synchronismum extendunt.

[1] *Ep. ad Lamy De stud. Mon. p. 2. c. 8. To. 2. p. 1.*

tatem, nullo adhibito solidissimo argumento, admitti non possunt.

81. Hoc canone simplices ignarosque fallere meditatur Joannes Clericus [1], impudenter Ecclesiam Catholicam carpens, quod libros aliquos (qui sibi suisque A catholicis maximum faceffunt negotium) ut Canonicos admiferit, qui apud Veteres dubiæ auctoritatis effent.

82. Verum nihil est hac in re, quod Critices legibus adverfetur, nisi adverfarii iniufta criminatio, atque importuna irrifio: Catholici enim in catalogo facrorum librorum fecernunt eos, de quorum divina auctoritate numquam in Ecclesia Catholica dubitatum fuit, eofque appellant Protocanonicos, ab iis quorum divina auctoritas ab aliquibus Catholicis in dubium revocata fuit, quos fimplici vocabulo Canonicos nominant. Addunt deinde, traditionem de divina auctoritate librorum Canonicorum potuiffe aliquando aliquos latere: eandem autem collatis traditionibus fingularum Ecclefiarum in Conciliis OEcumenicis per Epifcopos, quorum unusquisque traditionis fuæ peculiaris Ecclefiæ legitimus testis est, potuiffe apparere, ac detegi;

[1] *Art. Crit. par. 3. feft. 2. c. 3. Aphorif. 4.*

tegi; idque evenisse in casu. Istiuc ipsum autem sine adversariorum querela evenisse constat symbolo D. Athanasio tributo, eidemque posterioribus sæculis abiudicato propter unanimem eruditorum consensum.

83. Canon IV. Ut suspecti habendi sunt codices, quorum nec veterum ullus, vel si qui sunt antiqui indices non meminerunt: hinc libri inscripti hypognosticon iniuria a quibusdam Augustino tribuuntur: etenim neque a Beda, neque ab ullo veterum, neque in indiculo Possidii citantur sub nomine Augustini (a). Et Eminentissimus Baronius [1] sermonem de Sanctissima Deipara Athanasio abiudicat: ex quo si Athanasii esset a D. Cyrillo, & Patribus tertiæ, quartæ, & sextæ synodi sententiæ in medium prolatae essent; quum hic nimis accurate disputeretur de unionē divinæ & humanæ naturæ; quumque aliunde citentur libri de Incarnatione, ubi non tam aperte loquitur Athanasius.

84. Canon V. Si in libro factum aliquod legatur, vel de persona quapiam sermo sit, quæ auctori, cui codex tribuitur, fuerint.

E po-

(a) Possidius exacte omnes Augustini libros in indiculum

redegit.

[1] Anno Christi 48.

posteriora, inter interpolatos vel supposititios est recensendus.

- 85. Res patet; quomodo enim scire potuit, qui sæculo ante scripserat, quod futurum erat centum e. gr. post annos? Ex quo docent Critici, librum de Antichristo falso tribui Augustino: quippe in ipso fit mentio de translatione Imperii a Græcis ad Francos, quod 400 annis post Augustini obitum accidit.

- 86. Canon VI. Si in alicuius Patris libris sententiæ reperiantur Concilii habiti post ipsius obitum, non ideo pro supposititiis huiusmodi libri habendi sunt.

- 87. Ratio est, quia Conciliorum mos est, Patrum sententias examinare, & quandoque iisdem retentis vocibus rem definire; quod non semel a Tridentino factum novimus.

- 88. Canon VII. Librum non esse eius, cui adscribitur, non leve indicium erit stili diversitas: illi contra tribuendus est, a cuius stilo non discrepat. Hinc sermonem 92. de Baptismo Augustini Ambrosio tributum eius non esse, autumant eruditi.

89. Hac potissimum regula libros agnovisse veteres testatur Aulus Gellius: [1] *Verum esse*

[1] Lib. 3. c. 3.

¶ Verum esse [1]

esse comperio, ait, quod quosdam bene litteratos homines dicere audivi, qui plerasque Plauti Comœdias curiose, atque consente lætitaverant, non indicibus AELII, nec Sedigiti, nec Claudii, nec Aurelii, nec Accii, nec Manilii super hisce fabulis, quæ dicuntur ambiguae, credituros, sed ipsi Plauto, moribusque ingenii, atque linguae eius: hac enim iudicii norma Varronem quoque esse usum videmus: nam præter illas unam & viginti, quæ Varronianæ vocantur, quas iccirco a ceteris segregavit, quoniam dubiosæ non erant, sed consensu omnium Plauti esse censebantur, quasdam item alias probavit adductus stilo, atque facetia sermonis Plauto congruentis; easque iam nominibus aliorum occupatas Plauto vindicavit.

90. Sedulo tamen advertendum primo, ut comparatio codicis dubii cum certo eiusdem auctoris instituat inter librum, & librum in eadem lingua eiusdem auctoris: si enim auctor plures linguas calluerit, & in singulis aliquod scriptorum genus reliquerit, stili varietas; quæ inter linguam & linguam deprehendatur, indicium esse non potest, quo auctorum varietas dignoscatur: potest enim qui multiplici pollet lingua, in alia magis, in alia minus esse versatus: unusquisque au-

tem in patrio sermone solet esse felicior.

91. Hinc errant Magdeburgenses, Erasmus, & qui cum eo sentiunt; putantes epistolam ad Hebræos non esse Pauli Apostoli, ex eo quod hæc sit ceteris elegantior: errant, inquam, quia hæc ad Hebræos hebraica lingua (ut communissima Doctorum fert opinio) quæ nativa erat Divi Pauli, conscripta fuit; ceteræ vero linguis alienis exaratae fuerunt.

92. Advertendum secundo, ut comparatio instituatur inter elucubrationes eiusdem generis ac speciei, ut carmina carminibus, soluta oratio solutæ orationi; heroica heroicis; epistolares epistolaribus, cetera, comparentur: etenim longe aliter Tullius scripsit quum epistolas scriptitaret, ac quum declamaret in foro: item aliter quum orationem haberet in senatu, aliter quum pertractaret res philosophicas, cetera.

93. Advertendum tertio, ut comparatio instituatur inter opus absolutum, & aliud opus etiam absolutum eiusdem auctoris. Contra quam legem peccavit Arduinus, quando totam Aeneiden Vergilii esse negavit, ipsam conferendo cum Eclogis, & Georgica: constat enim Vergilium morte præventum supremam manum Aeneidi non imposuisse, sed

men-

men-

men-

emendaturus, si licuisset, erat. Nisi id de industria eruditissimus vir fecisse dicatur, ut scilicet Critices abusum carperet.

94. Habenda quoque ratio est de notabili ætatis discrimine; ne quæ adolescens quis scripserit cum iis, quæ senex edidit, conferantur.

95. Canon VIII. Vocábula sequioris ævi scriptorem recentiorem fuisse indicant; nisi hæc aliena manu addita claritatis gratia constaret.

96. Ex hoc canone probat Galenus, [1] aliqua falso Hippocrati tributa esse: *Iuniorum fuisse, ait, qui hæc addidit, certo ostendit appellatio σύvoxα (pro febre continua); neque enim umquam Hippocrates, vel ex antiquis alius febrim continuam vocavit σύvoxα, sed hæc sunt nomina recentiorum Medicorum, qui antiquam linguam ignorarunt.*

C A P U T IX.

DE COMMUNI HOMINUM CONSENSU.

97. **M**anifestus, constans, ac positivus omnium hominum consensus est
re-

[1] *Le Commen.* 2.

regula veritatis certa : nam recte Tullius ;
Neminem omnes, & nemo unquam omnes fe-
fellit : & Seneca ; Apud nos veritatis argu-
mentum est, aliquid omnibus videri ; secus
 enim neque prima scientiarum principia es-
 sent vera.

IV. C A P U T X.

QUANTI, ET IN QUIBUS FACIENDA SIT THEOLOGORUM AUCTORITAS.

98. **U**T quæ hoc & sequenti capite di-
 cenda sunt tironibus molestiam &
 obscuritatem non creent, antequam ad cano-
 nes veniam, aliqua ipsis legenda præmitto,
 quæ ad faciliorem canonum intelligentiam
 ipsos adducunt, quæque Theologicas censu-
 ras eruditi appellant.

99. Temeraria dicitur propositio, qua sine
 gravi fundamento aliquid contra communem
 Doctorum sensum indubitanter & firme sta-
 tuitur.

100. Hæretica, quæ directe catholico dogma-
 ti adversatur.

101. Erronea, vel errori, aut hæresi pro-
 xima; sapiens hæresim, aut errorem: favens
 hæresi, aut errori propositio, quæ opponitur

non

non directe , sed illative veritati catholicæ .

102. Schismatica est , quæ Fideles retrahit ab Unitate .

103. Iniuriosa , quæ personam aliquam , vel statum contumelia afficit . Quod si de Deo , de Deipara , vel de Sanctis proferatur , Blasphema erit .

104. Scandalosa , quæ Christifidelibus præbet occasionem ruinæ spiritualis .

105. Piarum aurium offensiva , quæ verbis minus cautis constat .

106. Male sonans , quæ in prævum sensum trahi , facile potest .

107. Captiosa , quæ falsam , hæreticam , aut erroneam doctrinam reipsa continet , licet sanos sensus referre videatur . Iam vero sit

108. Canon I. Unanimi omnium Theologorum opinioni refragari in materia Fidei aut morum , hæresim sapit . Ratio est , quia nihil est , quod Theologi omnes certo ac firmiter adseruerint , teste Cano , [1] quod Ecclesia non teneat . Item ex Scriptura , Traditione , aliisque Theologicis locis veritatem quam ipsi hauserint , impossibile est , quod omnes errare Deus permittat .

109. Canon II. Theologorum omnium sen-
ten-

[1] *De Locis Theolog. lib. 8. c. 4.*

tentiæ in re gravi, & Theologica non subscribere, temerarium est: nam in rebus hisce hi sapientiores sunt & habentur, &, si rem ad trutinam revocatam adprobant, maxime difficile est, decipi: & reapse PP. Concilii Viennensis [1] sententiam docentem, in Baptismo conferri gratiam informantem & virtutes, ex unanimi illorum Theologorum consensu definierunt.

110. Canon III. Si pro aliqua opinione pugnent multi numero Theologi, & oppositam sententiam tueantur alii numero inferiores, pro illorum opinione potius standum, pro quibus & luculentiora militant Scripturarum & Conciliorum testimonia, & validiora rationum momenta elucent; quippe non numero, sed ratione pugnandum.

111. Canon IV. Summa reverentia excipiendæ sunt Theologorum opiniones, ac proinde abstinendum a facili pronuntiatione censurarum: facilitas enim censurandi vel temeritatis indicium est, vel levitatis: hinc iure ridentur, qui sua pronuntiata facili negotio de Fide esse adfirmant; præsertim vero si oppositum sustineant graves, & Catholici Doctores.

112.

[1] *Clemens. Unica de Sum. Trin.*

112. Canon V. In quæstionibus Philosophicis Theologorum auctoritas tanti valet, quanti eorum ratio, quia ut plurimum sunt alicui scholæ addicti; quare non pluris eorum testimonium faciendum, quam scholæ illius, iuxta quam opiniones proferunt.

C A P U T XI.

QUANTI, ET IN QUIBUS VALEAT SANCTORUM PP. AUCTORITAS: ET
QUA RATIONE GERMANAS
EORUM SENTENTIAS
ADSEQUAMUR.

§. I.

Quanti, & in quibus disceptationibus SS. Patrum auctoritas valeat.

113. **C**anon I. Sanctorum PP. omnium auctoritas in Fidei dogmate est regula certa veritatis.

114. Hoc canone Augustinus Iulianum redarguit: [1] *Ego te, ait, ante istos Iudices constituo, quos non amicos meos, & inimicos*

F

tuos

[1] *Lib. 1. con: Julia. cap. 2.*

tuos in hac nostra disceptatione constitui cognitores; nec quorum sententiæ de hoc, quod inter nos disputatur incertæ sunt, inani cogitatione confixi; sed Sanctos, & in sancta Ecclesia illustres Antistites Dei, non Platonis, & Aristotelicis, & Zenonicis (quamquam & in his nonnulli docti fuere) verum omnes sacris litteris eruditos nominatim, sicut oportebat, expressi, ut in eis timeas non ipsos, sed illum, qui sibi eos utilia vasa formavit, qui tunc de ista causa iudicaverunt, quum ab odio, amicitia, inimicitia ita vacui erant, quod invenerunt in Ecclesia, tenuerunt.

115. Ex qua Augustini non dicam auctoritate, sed firmissima ratione Lutheri, aliorumque Novatorum effrons impudentia redarguitur, qua suam ipsorum auctoritatem Patribus omnibus antecellere iactitant. Quod invenerunt Patres in Ecclesia, tenuerunt: Ecclesia non ex ingenio, sed ex traditione maiorum per Patres habita, Fidei dogmata Fidelibus credenda proponit: Quod luculentissime Ephesinum confirmavit: etenim nihil aliud posteris credendum decrevit, nisi quod sacra sibi consentiens Sanctorum Patrum tenuisset auctoritas.

116. Ad rem Vincentius Lyrinensis de
Pa-

Patribus loquens (a) : *Quibus*, ait, *hac lege credendum est, ut quidquid vel omnes, vel plures uno eodemque sensu manifeste, frequenter, perseveranter; velut quodam consentiente sibi magistrorum Concilio; accipiendo, tenendo, tradendo firmaverint, id pro indubitato ratoque habeatur.*

117. Canon II. *Tanta est communis Patrum auctoritas in interpretandis Scripturis in rebus ad Fidem, & mores pertinentibus, ut ipsi adversari temerarium sit, atque hæreticum.*

F 2

118.De-

(a) Contra hunc Canonem, ac contra Lyrinensem præcipue acriter, fuse, & pluribus in locis sui operis invehitur Joannes Dallæus [1]. I. Propter testimonia Augustini, & Hieronymi a vobis supra relata c. 4. §. 22. II. Propter aliquorum Patrum errata, quæ profert: III. Quia impossibiles dicit conditiones *manifeste, frequenter, perseveranter* in canone a Lyrinenfi adsertas. IV. Quia ex ingenio, & nullam adducens rationem id Lyrinensis statuit.

Verum. Ad I. Neque Augustinus, neque Hieronymus de omnium Patrum sententia locuti sunt; immo ex Patrum auctoritate adversarios resellunt, ut hoc ipso in canone diximus, & canone sequenti dicemus. Ad II. Licet erraverint in aliquo nonnulli Patres, numquam omnes errarunt, neque exemplum ullum adducere Dallæus poterit. Ad III. Omnia, quæ ex traditione tenent Fideles, ex manifesta, frequenti, & perseveranti Patrum doctrina acceperunt; & quæ Concilia credenda proposuerunt, ex ipsorum perseveranti, frequenti, & manifesto sensu habuerunt. Ad IV. Ratio habetur ex Augustino, quia Ecclesiæ in more positum est ex antiquis traditionibus a Patribus acceptis dogma Fidei statuere, ut modo ex Augustino diximus.

[1] *De usu Patrum.*

118. Decrevit id Tridentinum [1]: *Decrevit Sancta Synodus ad coercenda petulantia ingenia, ut nemo suæ prudentiæ innixus in rebus Fidei, & morum ad ædificationem doctrinæ Christianæ pertinentium sacram Scripturam ad suos sensus contorqueat; aut contra eum sensum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia; aut etiam contra unanimem consensum Patrum ipsam Scripturam sacram interpretari audeat, cetera.*

119. Errant proinde Hæretici, qui Scripturam ex proprio quemque sensu interpretari posse docuerunt: Non ad libitum, sed ex traditione, per quam verum sensum obtinemus, est interpretanda.

120. Ubi Augustinus: *Ita ne est?* inquit, [2] *Nulla imbutus poetica disciplina Terentium sine magistro attingere non auderes. Asper, Cornutus, Donatus, & alii innumera- biles requiruntur, ut quilibet poeta possit intelligi; tu in sanctos libros sine duce irruis, & de his sine præceptore audes ferre sententiam?*

121. *Imperitia*, inquit Hieronymus [3] usur-

[1] Sess. 4.

[2] Lib. de util. cred. ad Honor. c. 7.

[3] In epist. ad Evagri.

usurpans Græcorum effatum, *confidentiam*; *eruditio timorem creat.*

122. Canon III. In reliquis Scripturarum quæsitis, quæ neque ad Fidem, neque ad mores pertinent, testimonium omnium Patrum maximam habet probabilitatem. Ratio est, quia Ipsi in Scriptura tractanda totifuerunt; quare difficillimum est, tot tantosque viros in unum consentientes omnes errasse.

123. Canon IV. Aliquorum Patrum auctoritas probabilem reddit opinionem, licet plures sint in oppositum. Ratio est, quia & hi pauciores suis rationibus nixi opinionem protulerunt.

124. Canon V. Sanctorum Patrum auctoritas in iis facultatibus, quæ ad experimenta pertinent, vel ad lumen naturale tantum ponderis habet, quantum sufficiunt rationes allatæ: etenim negandi non sunt Antipodes, quia eos negavit Lactantius [1]: sal terræ non existere dicam, vel saltem de eius existentia dubitabo; quia dubitavit Hilarius? Plantas intelligentia præditas dicam, quia id adfirmavit Tertullianus [2]? Adferamne, Solem ad sui temperiem alimentum aquarum sibi sumere, quia id adseruit Ambrosius [3]?
Ra-

[1] *Instit. lib. 3. c. 23.*

[2] *Lib. de An. c. 19. a. 1.* [3] *Exam. lib. 2. c. 20. 1.*

Ratio est, quia Patres non erant adeo solliciti in harum rerum veritate perscrutanda; sed toti in sacris litteris intelligendis erant.

125. Adde id, quod de Theologorum auctoritate dictum est, quod scilicet alicui scholæ addicti ut plurimum erant.

126. Item Patres ante undecimum sæculum pæne omnes Platonici erant, post undecimum vero Aristotelici: ergone Platonis, atque Aristotelis adserta, quæ quandoque sibi opposita sunt, ex auctoritate Patrum illa in medium proferentium certa erunt? Ad rem Augustinus [1]: *Non legitur in Evangelio, Dominum dixisse mitto vobis Paraclitum, qui vos doceat de cursu Solis, & Lunæ: Christianos enim facere volebat, non Mathematicos.*

§. II.

Qua ratione germanas Sanctorum Patrum sententias adsequamur.

127. **C**anon I. Ut Patrum sensum adsequaris, genuina, integra, & non interpolata eorum opera a supposititiis, muti-

[1] *Contra Felicem Manich. lib. 1. c. 10.*

tilis , & interpolatis secerne .

128. Canon II. Serio inquirendum , quo tempore singula edita sint : quo enim vetustiores sunt editiones , eo maiori in honore habentur : item num a sapientibus diligentibusque hominibus editiones huiusmodi sint recognitæ : sic namque securiores sumus , quod originali respondeant .

129. Canon III. Distinguendum est tempus , quo singula ab auctore conscripta sunt opera : aliter enim scripsit Augustinus iunior , aliter senior , ut ex libro Retractationum apparet : aliter Tertullianus Catholicus , aliter Montanista : hinc libri de Fuga in persecutione , de Exhortatione castitatis , de Monogamia , de Pudicitia , de Ieiunio , quos postquam ad Montanum accessit , teste Divo Hieronymo , scripsit , caute tractandi sunt .

130. Canon IV. Ad Patrum intelligentiam maximi etiam facit non solum vim verborum intelligere , sed & in quo sensu admissa , in quo damnata ipsa sint , expendere : quandoque enim a Patribus , & Conciliis admissa , quandoque ipsissima verba reprobata reperies : sic verbum (a) ὁμοούσιον a Patribus

An-

(a) Reiecta fuit a PP. Antiochenis vox ὁμοούσιον , quia Samosatenus docebat , naturam divinam divisam esse , non secus ac materialis substantia , inter Patrem , & Filium ; atque

Antiochenis contra Samosatenum reiectum ; a Patribus Nicænis admissum : verbum *ὑπόστασις* antea execratum (a) , deinde ab eadem Ecclesia latina receptum : ante Nestorium Virginem (b) licuit nuncupare Christiparam ; post ipsum Canone 6. quintæ Synodi huiusmodi locutionem proscriptam comperies .

131. Canon V. In controversiis quibuscumque ad Patris scopum attende : qui nimirum sint adversarii , quidque negent , & quid concedant , inquire : quæ si adsecutus fueris , verum Patris sensum deprehendes .

132. Sic D. Dionysius Alexandrinus in epistola contra Paullum Samosatenum docuit, Christum Dominum tristatum fuisse tantum metaphorice , eodem modo , quo dicitur de Spiritu Sancto ad Ephesios 4. quod sane pri-

atque id explicabat voce *ὑποούσιον* : Patres vero Nicæni voce *οὐσίου* intelligebant unam eandemque indivisam naturam , & in hoc sensu adprobata ab ipsis fuit , ut constat ex Athanasio libro de Synodis .

(a) Nomen *ὑπόστασις* a quibusdam usurpabatur ad significandam naturam ; quare reprobata fuit propositio affirmans, tres in Deo hypostases esse : ab aliis vero usurpabatur ad explicandam personam , & ut vera admissa est propositio , tres esse hypostases .

(b) Post Nestorium damnata est locutio illa , quia negabat Nestorius, Virginem esse Deiparam, affirmans esse tantum Christiparam .

prima fronte damnabile est : verum si ad scopum Dionysii , & ad adsertiones adversarii attendas , nihilo sapientius dictum intelles : etenim Dionysio mens erat ostendere, Christum Dominum esse verum Deum ; & ostendere id conabatur Paulo Samosateno neganti ex eo præcipue , quod Christus tristatus esset : quasi diceret ; Christus tristatus est , Deus tritari non potest ; qua ratione Christus poterit dici , & esse Deus ? Ad quod ut responderet , sapienter Dionysius negavit , in eo sensu Christum tristatum esse : quod sonat idem : Christum ut Deum tristatum esse metaphorice , quemadmodum de Spiritu Sancto dicitur ad Ephesios 4. *Nolite contristare Spiritum Sanctum .*

133. Canon VI. Si quandoque Patrem errorem aliquem impugnantem in oppositam partem declinare deprehenderis , non illico Ipsum in ea esse opinione , ad quam inclinare videtur , apud te statuas .

134. *Vehemens cum adversariis contentio*, ait Theodoretus hac de re loquens [1] , *fecit , ut modum excederent : quod & iis , qui arbores colunt, evenire solet ; quum enim incurvam plantam viderint , non solum ad*

G

rem

[1] *Dialog. 3. c. 30.*

rem normam exigunt, sed in alteram quoque partem ultra directum inflectunt, ut per nimiam in contrarium inflexionem ad rectum statum perducatur.

135. Quem Canonem quum vel ex ignorantia, vel ex calliditate neglexerint aliqui ætate Augustini, occasionem huic dedere, ut librum scriberet de Gratia Christi, & opus de Gratia, & Libero Arbitrio. Scripsit enim Augustinus [1], ut ipse testatur, libros de Libero Arbitrio contra Manichæos, in quibus Manichæos urgens, non Deum, sed liberum hominis arbitrium malorum esse auctorem, visus est Pelagio Augustinus nimis Arbitrio indulgere; quare callide desumptis ipsius Augustini verbis necessitatem divinæ Gratiæ negavit; iccirco librum de Gratia Christi contra Pelagium Augustinus addidit; ubi totus fuit in necessitate Gratiæ propugnanda: & quum hic nimis inclinare in alteram partem non sine aliquorum offensione videretur, aliud opus conscripsit de Gratia, & Libero Arbitrio ad Valentinos, & Adru mentinos monachos, ubi aperte demonstrat, neque Gratiā per Arbitrium tolli, neque Arbitrium per Gratiā.

136. Ca-

[1] Lib. 1. Retrac. c. 9.

136. Canon VII. Si dissimiliter de eadem re in suis operibus Pater scripserit , si cetera non obstant , posteriora prioribus sunt præferenda : præsumitur enim auctorem uberiori doctrina & diligentia temporis beneficio usum fuisse . Sic Origenes senior emendavit , quæ iunior scripserat in Cantica Canticorum : & quæ D. Thomas scripsit in Summa sunt aliis præponenda , quæ idem S. Doctor in prioribus libris docuerat .

137. Canon VIII. In Polemicis maxime operibus quænam sit Patrum mens, non obscure aperitur : ex professo namque rem ibi pertractant , atque suas tuentur opiniones .

CAPUT XII.

QUIBUS REGULIS CONCILIORUM AUCTORITATEM DIGNOSCAMUS : ET QUAM METHODO EORUM MENTEM IN EORUM STATUTIS ADSEQUAMUR.

§. I.

Ut Concilii alicuius auctoritatem dignoscamus, sequentia in antecessum ponamus oportet.

138. **N**UM fuerit a Romano Pontifice, vel saltem ipso consentiente convocatum.

139. Num fuerit Generale, ex omnibus scilicet orbis christiani Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis non impeditis conflatum (a).
Num

(a) Octo numerantur in Oriente OEcumenica Concilia; decem in Occidente. I. anno reparatæ salutis 325. sub Silvestro Pontifice, & Constantino Imperatore contra Arium negantem Verbi divinitatem. II. Constantinopolitanum I. anno 381. sub Damaso Pontifice, & Theodosio seniore Imperatore contra Macedonium Spiritus S. divinitatem impugnantem. III. Ephesinum I. anno 430. sub Cœlestino Pontifice, imperante Theodosio iuniore contra Nestorium duas in Christo personas admittentem. IV. Chalcedonense anno 451. Leone I. Pontifice contra Eutycheten, & Diosco-

Num Nationale, a Primате scilicet, vel Pontificis Legato omnibus illius nationis Prælatiſ indi-

ſcorum unam in Chriſto naturam adſerentes . V. Conſtanti-
nopolitanum II. anno 553. ſub Vigilio Pontifice, Iuſtiniano
imperante , ubi Origenem , & tria capitula Concilium da-
mnavit . VI. Conſtantinopolitanum. III. anno 686. ſub Aga-
thone Pontifice , imperante Conſtantino Pogonato contra
Theodorum Pharanitanum, Sergium Patriarcham Conſtanti-
nopolitanum , alioſque Monotheliſas . VII. Nicænum II.
anno 787. ſub Adriano I. Pontifice Imperantibus Conſtan-
tino , & Irene contra Iconomachos . VIII. Conſtantino-
politanum IV. ſub Adriano II. Pontifice , Baſilio imperante
contra Photium Patriarchatum Conſtantinopolitanum uſur-
pantem . IX. ſeu I. Occidentale Lateranenſe I. 1122.
ſub Pontifice Caliſto II. ad confirmanda Vermatiensia con-
cordata . X. Lateranenſe II. anno 1139. ſub Innocentio
II. contra Anacleſtum , & Victorem Pſeudopontifices ; &
contra Petrum de Bruis , & Arnaldum Brixienſem adſeren-
tes, templa deſtruenda eſſe, ac Baptiſmum parvulis non pro-
deſſe . XI. Lateranenſe III. anno 1179. ſub Alexandro
III. , ut ſchiſma penitus extingueretur , ubi Cathari , Wal-
denſes , & Albigenſes damnati ſunt . XII. Lateranenſe
IV. anno 1215. ſub Innocentio III. Pontifice, ubi dampnata
fuerunt dogmata Almarici Pariſienſis, qui nec Infernum ex-
tare, nec Paradifiſm, nec Chriſti corpus in Euchariftia aiebat .
XIII. Lugdunenſe I. anno 1245. ſub Innocentio IV. Ponti-
fice pro expeditione ad loca ſancta . XIV. Lugdunenſe
II. anno 1294. ſub Gregorio X. Pontifice contra errores
Græcorum . XV. Viennenſe in Gallia anno 1311. ſub
Clemente V. contra Beguardos, & Beguinas . XVI. Flo-
rentinum anno 1438. ſub Eugenio IV. Pontifice, ubi actum
eſt de unione Eccleſiæ Græcæ cum Latina . XVII. Late-
ranenſe V. anno 1512. captum ſub Iulio II. abſolutum ſub
Leone X. Pontificibus contra ſchiſma Conciliabuli Piſani .
XVIII. Tridentinum 1563. captum ſub Paulo III. con-
tinuatum ſub Iulio III. abſolutum ſub Pio IV. Pontificibus
contra Lutheranos, alioſque Novatores .

indictum. Num Provinciale ab Archiepiscopo convocatum.

140. Num fuerit a Romano Pontifice adprobatum : & num adprobatum fuerit totum , vel secundum aliquas tantum partes.

141. Canon I. Concilia sive Nationalia , sive Provincialia eam auctoritatem habent , quam Doctores , qui post diligens examen ad quæsitæ aliqua respondent : ac proinde errare possunt , ut errasse constat Carthaginienſe 85. Episcoporum sub Cypriano .

142. Canon II. Si vero controversias ex Romani Pontificis iussu decernant , eorumque decretis Pontificis eiusdem accedat adprobatio , eorum sanctiones ut firmæ habendæ sunt ; sic Milevitanum sua decreta ad Pontificem , ut ab ipso firmarentur , transmisit , ut testatur Augustinus [1].

143. Canon III. Dogma , quod in Canonibus ab OEcumenico Concilio statuitur , fide divina tenendum est (a) .

144. Canon IV. Quidquid in sessionibus a PP. dicitur , vel si qua forte ratio in canonibus ad-

(a) Si vim verborum perpendamus idem sonat Generale , atque OEcumenicum : verum iuxta canones OEcumenicum appellatur Concilium legitimum ,

[1] Ep. 90. 91. 92.

adferatur, etsi de Fide non sit, ipsi tamen contradicere temerarium erit. Temerarium quippe est ab omnibus fere Doctoribus doctrinam aliquam attente examinantibus discedere.

145. Canon V. Concilium licet in quæstionibus facti independentis omnino a iure errare possit; in quæstionibus tamen facti connexi cum iure falli nullo modo potest (a).

§. II.

Qua methodo Conciliorum mentem adsequamur.

146. Canon I. Si quis de Concilii mente tutus esse velit, aliorum iudicio non quiescat, nec alienis citationibus contentus sit: quippe multæ esse poterunt errorum causæ.

147. Canon II. Causam scrutetur, cur fuerint convocati Patres, quem errorem damna-

(a) Quæstio de solo facto est, quæ nullam dicit connexionem cum veritate aliqua de Fide; ut esset, num dentur Antipodes; quæstio facti connexi cum iure est, quum factum refertur ad dogma Fidei; ut fuit damnatio facta a Constantinopolitano II., in quo condemnavit Concilium Origenem, & tria capitula; scilicet doctrinam, & personam Theodori Mopsuesteni, Epistolam Ibræ Episcopi Edesseni, & scripta Theodoretæ Cyrenensis Antistitis.

mnauerint, & quodnam fuerit totum hæreticorum systema; quia quandoque hæreticorum propositiones captiosæ quum sint, aliud explicant verbis, aliud ex præiactis doctrinis sentiunt.

148. Canon III. Hinc propositio, quæ ut vera admitti debet, non erit quæ verbis, sed quæ errori opponitur. Quippe id solum damnat Concilium, disputationi cetera relinquens, ut aperte testatur Eminentissimus Pallavicinus in historia Concilii Tridentini.

149. Canon IV. Quum aperte de errore constet, & damnatio respondet; verba item considerata sunt, ut liquido innotescat, in quo sensu damnatus sit error.

150. Canon V. Animum advertere oportet ad censuram damnationis: non enim omnia, quæ damnantur a PP. hæretica sunt, sed quandoque damnantur ut temeraria, ut scandalosa, ut hæresi proxima, cetera.

151. Canon VI. Quoniam plura sunt Concilia partim adprobata, partim reprobata, investigandum est caute quinam sint canones adprobati, quinam reprobat.

152. Canon VII. Sedulo etiam notandum tempus, quo celebratum fuerit, & sub quo Pontifice. Etenim quum plura eodem nomine celebrata fuerint confundi facile possunt: sic

Pi.

Pisanum aliud fuit anno 1134. sub Innocentio II. contra Petrum Leonem Antipapam : aliud anno 1511. contra Iulium II. Pontificem : aliud anno 1409. ad tollendum schisma ab Ecclesia , in quo Alexander V. creatus fuit Summus Pontifex .

C A P U T XIII.

QUID SENTIENDUM DE PHILOSOPHORUM
AUCTORITATE.

153. **C**anon I. Id, in quo omnes conveniunt, maximi faciendum est : quippe in quacumque facultate consensus peritorum non est despiciendus.

154. Canon II. Iis auctoribus inhærendum, qui & firmiora , & clariora proferunt rationum momenta ; licet maximus sit in oppositum Philosophorum numerus : non enim numero, sed ratione pugnandum (a).

155. Canon III. Opinio, quæ vel solis hypothesebus, vel solis experimentis naturæ arcana noscere studet non est amplexanda : pri-

H

ma

(a) Id præcipue locum habet, quum novum inducitur systema : omnes enim quotquot eo temporis sunt Philosophi , vel anticipatione , vel præcipitantia, vel voluntatis adfectione ducti illud refellere conantur.

ma namque naturam ad suum trahit systema: altera phœnomenorum causas non adsequitur: quapropter inter historicos potius, qui ita philosophantur, sunt recensendi. Ea vero ceteris est anteponenda, quæ observatis phœnomenis, & experimentis rite institutis ratiocinium addit; quo ex phœnomenis ipsis, & experimentis systema confurgere ostendat.

156. Canon IV. Non omnium Philosophorum experimenta ut certa tenenda sunt; sed ea tantum, quæ ab Academiis communi conspirante opera instituta sunt, & in suis actis relata: quippe unius indagandæ veritatis causa non semel atque iterum, sed pluries ab oculatis & peritis testibus summa diligentia confecta esse nobis constat (a).

157. Canon V. Aliorum Philosophorum non temere negandæ sunt observationes, ac præcipue si hi magni nominis fuerint, & in experimentis capiendis illustres (b). Ratio est, quia & diligentes ipsos fuisse, & nullis imponere voluisse, tenendum est.

158. Canon VI. Si plurium nobilium Philosophorum experimenta pluribus aliis etiam
no-

(a) Huiusmodi sunt Academiæ Parisiensis, Petropolitana, Berolinensis, Florentina, Bononiensis, Londinensis.

(b) Magni nominis habentur Du Clos, Muskembroekius, Nollet, Boerhaave, Lemery, De la Hir, Boyle, Halleus, Mariotti, Varenus, Hombergius, Guericus, alique.

nominatorum virorum sint opposita, tunc methodus, qua experimenta ipsa instituta sunt, examinanda, ut facile, in quo peccatum sit,prehendamus.

159. Rite autem institutum erit experimentum, si ad eas circumstantias attendamus, quas nominatissimi recensent Philosophi.

160. I. Ut instrumenta perfecta sint, atque fideliter elaborata: sic in perfecto prisma seprehendisse, ait Newtonus colores seiunctos constantes, atque immutabiles; quod nonprehenderunt Academici Bononienses, & D. Mariotti ob prismata bullis ac venis inspersum, nec satis politum. Et quoniam D. Mariotti adfirmavit omni qualicumque prisma seiunctos colores separari iterum posse, Regia Londinensis Societas pluries observationes summa diligentia repetens defectui prismatis D. Mariotti tribuendum esse decrevit.

161. II. Non negligenda est ratio instrumentorum ad corpora exploranda: propria experientia id didicerunt Academici Florentini, quippe ferrum candens frigido levius experti sunt; atque id ex eo, quod lances funiculis erant suspensæ: at e filiis æneis deinde suspensis lancibus, ferrum candens frigido præponderavit: diversitatem effectus ex eo esse cognoverunt, quia accedente ferro candente,

H. 2. hu.

humor omnis in funiculis ante existens vi caloris extrudabatur; quare levior deinde hæc omnis lanx facta est : quod sensibilibiter saltem in lancibus filis æneis suspensis non accidit.

162. III. Locus, in quo experimenta instituuntur diligenter notandus: pro locorum diversitate diversi quandoque sunt effectus: sic idem pendulum eiusdem longitudinis, trium scilicet pedum Parisinorum cum nona parte Parisiis secundam oscillationem perficit intra minutum secundum, teste *Hugenio*: in locis Polo vicinioribus eam breviori tempore absolvit: in locis vero qui *AE*quatori proxime adiacent, ut *Rizetus* aliique testantur, plus temporis infumit.

163. IV. Anni tempestates non omittendæ; quippe diversa est pro tempestatum diversitate corporum elasticitas, ut in lamellis chalybeis expertus est *Cl. De la Hir*: hac namque horologiorum rotæ velocius per hiemem, tardius per æstatem moventur.

164. Quin immo noctene, an die experimenta instituantur notandum esse monet *Muskembroekius* [1]; diversam enim esse directionem.

[1] *Orat. de Meth. inflis. exper.*

ctionem acus magneticæ per diem , ac per noctem ipse testatur.

165. V. Quoniam venti subtilissimas secum deferunt ex diversis regionibus particulas ; ex calidis scilicet flantes calorem , ex Borealibus frigus ; & quandoque siccitatem , quandoque humiditatem inducunt , & experimenta sensibilibus immutant ; ideo venti eo tempore spirantes adnotentur.

166. Sunt qui & Barometri altitudinem , qua atmosphæræ pondus , & Thermometri elevationem , qua caloris gradus , ut aiunt , indicantur , religiose inquirent.

167. VI. Quoniam vero circumstantiæ huiusmodi varium reddunt experimentum , pluries iterandum est experimentum ipsum mutatis adiunctis , ut inde inferri valeat , quænam semper ipsum comitentur , quænam ipsi accidant , atque aliunde eveniant.

168. Canon VII. Illi tandem magis fidentium , qui in experimentis enarrandis omnia examussim adiuncta etiam enarrat : sic enim & fidelem se præbet in exponendis experimentis ; ac tutos nos reddit , nihil a se omisum esse (a) : sic si quis dicat marmora cylindrica.

(a) Excellent præ ceteris Robertus Boyle , Abbas Nollatus , Hermannus Boerhaave ; Petrus Van Musskembroekius in Tentam. Acad. Flor.

lindrica, quorum bases sebo uniantur; tanta vi coherere, ut a sexcentis libris non vincantur, errat; defunt namque plura adiuncta necessaria: adponere enim debuisset diametrum basium linearum viginti sex: item tempore unionis ope sebi, marmora debere esse insigniter calida: tandem disruptionem frigida tempestate conficiendam esse. Si manca erit experimenti expositio dubietatem creabit, & ab aliis repeti, nonnisi difficillime, poterit.

C A P U T XIV.

QUANTA FIDES DANDA SIT HISTORICIS.

169. **O**ptimi Historici characteres præcipui erunt Diligentia, Prudens iudicium, & Veracitas.

170. Is igitur, qui accuratus fuerit in factis colligendis, ut nihil diligentiae omiserit: prudens in examinandis, ut vera a falsis secreverit: verax in exponendis, ut rem neque auxerit, neque minuerit; egregii historici dotes exhibebit.

171. Præceptis hisce suam se scripsisse historiam
ia-

iactitat Tacitus: *Veritas*, inquit [1], pluribus modis infracta: primum inscitia Reip. ut alienæ, mox libidine adsentandi, aut rursus odio adversus dominantes: ita neutris cura posteritatis inter infensos, vel obnoxios; sed ambitionem scriptoris facile adverseris, obtrectatio & livor pronis auribus accipiuntur; quippe adulationi fœdum crimen servitutis, malignitati falsa species libertatis inest: mihi Galba, Otbo, Vitellius nec beneficio, nec iniuria cogniti: dignitatem nostram a Vespasiano inchoatam, a Tito auctam, a Domitiano longius provectam non abnuerim, sed incorruptam fidem professis, nec amore quisquam, & sine odio dicendus est.

Ut autem idipsum criticus noster noscat, sequentes canones præstabunt.

172. Canon I. Diligens non erit historicus, si ea omiserit, quæ alii Synchroni primæ notæ viri scripserunt.

173. Peccavit in hoc Cornelius Tacitus, qui loquens de Claudio dilatante pomœrium, adferit a nullo alio auctum fuisse, præterquam a Sylla, atque Augusto: quum Syllam inter & Augustum illud auxerit Iulius Cæsar, ut

[1] Lib. 1. Hist.

ut aperte testantur Tullius [1], Dio [2], Gellius [3], aliique quamplures.

174. Canon II. Si quæ legit, quæque audit sine delectu in unum copulata scribat historicus, prudentis characterem non præferit.

175. Ex hoc critici Plinium carpunt, qui ex pluribus auctoribus rite non examinatis suos edidit libros.

176. Canon III. Historicus non erit verax, si rem aliunde & ipsi notam prætereat.

177. Exemplum suppeditat historia Sallustii, in qua ipse, Catilinaria coniuratione narrata, gratias a senatu Ciceroni actas pro detecta coniuratione, & pro liberata patria, & ipsum singulari titulo Patris patriæ salutatum, supplicationem decretam, aliosque summos honores, invidie prætermisit.

178. Item si rem veram ita narret, ut ea ex omissis adiunctis aliter interpretari valeamus.

179. Sic Tacitus [4], ut Vespasianum suum divinum hominem diceret, cæco visum restituisse commemorat; quod & alii narrant historici: at id ætatis Apollonium Tyenæum præstigiatores eximium, Vespasiano coniunctissimum Alexandriæ cum Vespasiano eodem tem-

[1] *Art. Attic. lib. 13.* [2] *Lib. 44. Hist.*

[3] *Lib. 13. cap. 14.*

[4] *Lib. 4.*

tempore degentem , ut ex Philostrato novimus [1], cuius arte magica id accidit , ait Baronius [2], simplici silentio præterit.

180. Validius erit argumentum contra historici veracitatem , si facile causa adduci possit , cur rem falsam narraverit , vel adiuncta omiserit , vel aliud quidpiam reticuerit : ut in expositis exemplis , similitatem eo temporis cum Tullio exercebat Crispus Sallustius ; mirum iccirco non est , quod eius gloriæ detrudere conabatur silentio. Ex Vespasiano familiæ suæ dignitatem cæpisse Tacitus ipse adfirmat ; en adsentationis causa [3].

181. Canon IV. Suspecto animo legendus is , qui non simplici narratione res gestas commemorat ; sed ubique factorum interpretationem , causarum coniectionem , explorationem animorum interiicit. Ratio est , quia is non historicum , sed vatem , iudicem , atque interpretem agit ; & non quæ acciderunt , sed , quæ accidisse cupit , lectorum animis insinuare studet.

182. Canon V. Historico , qui in facto celebri semel est mendax , in aliis non est tuto credendum : etenim præsumptio est contra eius sinceritatem : quare nisi aliorum ac-

I

ce-

[1] *Lib. 5. Hist.* [2] *An. chr. 71. §. VI.* [3] *Lib. 1. Hist.*

cedat testimonium, in ancipiti res erit.

183. Canon VI. Factum antiquum, de quo nullum extat antiquum monumentum, & cuius nullus antiquorum meminit, si sequentes conditiones illud comitentur, inter fabellas reiicimus.

184. I. Quod illius ætatis scriptores diligentes fuerint, aliisque non careant characteribus, de quibus diximus: difficile enim est, diligenti historico talis rei notitiam excidisse.

185. II. Quod facti non meminerint, quum meminisse debuerint, spectata materia, persona, cetera.

186. III. Quod nulla adduci possit causa, cur eam eius temporis historici omiserint.

187. Si aliqua ex his conditionibus adsit, ut si constet de scriptorum negligentia, vel aliqua adduci possit causa omissionis narrationis, ne scilicet in Principis iram incurreret, vel sibi labem inferret, vel quid simile: tunc Recentiorum coniecturæ, non obstante antiquorum silentio, vi suadendi omnino non carent (a).

188. Ca-

(a) De industria conditiones illas Canon VI. adposuimus, ut scilicet Criticum nostrum liberarem a tot tantisque difficultatibus, quibus implexa est controversia de vi argumenti pure negativi.

188. Canon VII. Nullatenus vero probamus conditionem aliam, quam auctor dissertationis [1] de S. Dionysio Areopagita adposuit: quod scilicet certi etiam esse debeamus, extare opera omnia scriptorum omnium Synchronorum, ut sciamus, nullum veterum de facto controverso meminisse.

189. Si hæc admittenda foret conditio, infinitæ propemodum confurgerent numquam definiendæ controversiæ: qua enim ratione demonstrari posset, unum fuisse Augustinum Hipponensem Episcopum, qui libros de Civitate & contra Pelagianos scripserit, & contra Manichæos? Dubium mihi semper erit, num omnes ætatis illius scriptores existant; num aliquorum scripta, in quibus alterius Augustini mentio fit, ac de quo controversiam pono, librariorum incuria perierint, &

I 2

sex.

Pro utraque parte acerrime pugnant primi subellii viri. Pro robore argumenti pure negativè scripsit ingeniosissime Joannes Launojus, cui eruditissime respondit Theophilus Rainaudus Soc. Jesu opere inscripto Hercules Commodianus, & Lannojo-Mastix; cui iterum respondit Launojus eo anno, quo Theophilus obiit.

Celebrior vero reddita est controversia, quæ CL. Papebrochius Soc. Jesu ingeniosissimus Bollandista de huius argumenti usu accusatus fuit. Pluribus in locis argumenti negativæ robur ostendit; sed fuscæ in responsionibus. Accesserunt utrique parti nominatissimi viri.

[1] Cap. 4. tit. 3. de hæreticis, c. 1. de hæreticis, c. 1. de hæreticis, c. 1.

sexcenta his similia ex levi qualibet coniectura dici possent.

190. Canon VIII. In pari historicorum auctoritate nullatenus contemnendus est maior eorum numerus; dummodo constet, alium ab alio rem non transcripsisse.

191. Hinc nihil ponderis adderetur historiae Plinii, si testimonio Solini firmaretur; quippe Solinum pæne omnia ex Plinio accepisse adfirmant Eruditi. Item nec D. Hieronymi auctoritas in catalogo de Scriptoribus Ecclesiasticis novi aliquid adderet testimonio Eusebii Cæsariensis in suo de Scriptoribus catalogo: quum Hieronymus ipse testetur, se ab Eusebio illa excepisse. Eadem ratione, quoniam Ufuardus ex Adone Martyrologium transcripsit, & hic ex historia Rufini, teste CL. Sollerio, si quid dubii in Rufini historia occurrat, firmari neutiquam potest auctoritate Ufuardi; & Adonis in Martyrologiis (a).

192. Canon IX. Si in re aliqua discrepent historici, illi credendum, qui testes adducit coævus.

193. Item fidendum magis testibus oculatis, quam auritis: huiusmodi regula firmatur

(a) Sollerius eruditissimus Bollandista.

tur communi Jurisconsultorum suffragio apud Farinacium [1] ; & vulgi etiam opinione comprobatur apud Plautum [2].

Pluris est oculatus testis unus , quam auriti decem :

Qui audiunt audita dicunt , qui vident plane sciunt .

Hoc usus testimonio Athenagoras Philosophus, falsa esse crimina , quæ a Gentilibus obiiciebantur Christianis , aiebat : quod nullus tam impudenter mendax repertus sit, qui se vidisse fateatur .

194. Tandem magis illi adhærendum, qui authentica , extantia , & publica manuscripta profert ; quam illi , qui suspiciosi , dispersis , & privatis monumentis rem comprobare studet .

195. Hac methodo Eminentissimus Pallavicinus falsitates aperit historiæ Concilii Tridentini a Petro Soave conscriptæ (3) .

CA-

[1] De Testam. q. 70. c. 3.

[2] In Trucul. Act. 2. sc. 6. v. 8.

[3] Hist. Conc. Trid. per tot.

CAPUT XV.

PROPONITUR DISCRIMEN TRADITIONEM
INTER ET RUMORES POPULARES.

196. **N**on hic de triplici Traditione ,
Divina scilicet , Apostolica , &
Ecclesiastica nobis sermo est ; sed de tradi-
tione illa inquirimus , quæ argumentum no-
bis sufficiat de veritate historiarum , morum,
consuetudinum , cetera , regionis , vel natio-
nis alicuius (a) .

197. Plura Dupinus, Thierius, Honoratus
a S. Maria , aliique fuscè docent : verum ne
magis , quam par est opusculum hoc nostrum
excreseat , paucis , quod sentio , aperiā .

198. Traditio est veritatis alicuius per
con-

(a) Mancam ne quis putet hanc partem, sciat velim, con-
sulto omissam a nobis esse universalem Traditionem ; ea scilicet , quæ a Dypticiis , seu Martyrologiis , Calendariis ,
Missalibus , Breviariis , Litanis , aliisque monumentis uni-
versalibus colligitur : quippe non simplicibus canonibus expe-
diri potest , sed apparatus argumentorum , eruditionum , hi-
storiarum ex quavis facultate sibi vindicat controversia isthæc .
Quod & contra sibi propositum finem opusculum hoc relinquit ,
& lactentes , ut ita dicam , nostros criticos implicat .

Pro auctoritate dictorum monumentorum sunt Emma-
nuel Caietanus de Sousa in opusculo , quod inter appendices
Expeditionis Hispanicæ S. Jacobi secundo loco extat , cui
accessit Petrus Benites de Lugo . In oppositum sunt erudi-
tissimus Didacus del Corro in dissertatione : item Bollandi-
æ , præsertim in responsionibus .

continuam narrationem , aut famam communem de uno ad alium depositio .

199. Canon I. Ut vera admitti poterit traditio , si eius originem , eiusque deductionem ad nostra usque tempora non ignoremus : etenim si eius originem sciamus , difficile non erit colligere , num ex errore orta fuerit , auctores examinando iuxta supra positos canones : si perpetuam fuisse deductionem noverimus , eandem quoque servare veritatem , quam ab initio obtinuit , noscemus .

200. Canon II. Licet non habeantur auctores coævi , vel Synchroni , sufficit , si habeantur testes præsumti : testes præsumptos dicimus , qui licet nunc non extent , extitisse olim præsumimus ex prudentia , atque severi iudicio scriptoris sequioris ævi factum narrantis : nam si ceteris omnibus characteribus historici est præditus , optimum præbet argumentum , adsertum non ex ingenio effinxisse , sed gravi ductum ratione adfirmasse .

201. Argumento ex traditione adfirmat Justinus Martyr [1] , septuaginta duos interpretes singulos singulis cellulis divisim inclusos

[1] Orat. ad Gent.

fos Scripturam interpretatos esse: *Hæc vobis viri Græci non ut fabulam, neque ut consiliam Historiam renunciamus; sed qui ipsi Alexandria fuerimus, & vestigia domuncularum apud Pharam adhuc reliqua viderimus, & ab incolis, qui res patrias a maioribus per manus sibi traditas acceperunt, audierimus, commemoramus.*

202. Tanti ponderis habita fuit traditio ex Justino, ut ipsi adhæserint Irenæus l. 3. c. 25. Tertullianus Apol. c. 18. Clemens Alexandrinus Strom. l. 1. Cyrillus Cathec. 4. Hilarius in Ps. 2. Augustinus l. 2. c. 15. Doctr. Christ., licet in oppositum fuerit D. Hieronymus Præf. in Pentat., epist. 104. 107.

C A P U T XVI.

QUANDONAM CREDENDUM FACTIS, QUÆ
CIRCUMFERUNTUR.

203. **C**Anon I. Neque sola possibilitas, neque sola verisimilitudo est sufficiens argumentum, ut factum accidisse credamus: plura enim fingi possunt, quin pugnantia appareant, & verosimilia videantur.

204. Canon II. Non sine testimonio virorum omni exceptione maiorum, qui proba-

tæ sint doctrinæ , quique longo temporis intervallo , & plurimis repetitis actibus sint exercitati admittendæ sunt ut veræ Revelationes , Extases , Visiones , portentosa Miracula , aliaque , præsertim mulierum , extraordinaria dona : etenim , *qui credit cito , levis corde est* [1] .

205. Facilitati huic credendi sapientissimi Tertulliani lapsum tribuit Eminentissimus Baronius [2] : *Accessit*, inquit , *ad facilioris hominis lapsum* , quod ipse , licet durus in disciplina , in credendo tamen magna erat facilitate præditus , adeo ut quæcumque muliercula , se aliquid secundum visum accepisse diceret , mox tantam illi præstaret fidem , ut quum alioqui eruditissimus esset , omnem illi posthaberet doctrinarum veritatem . Est de ea re potens exemplum ab ipso descriptum in libro de Anima , quo quidem apertissime demonstratur, insanisse plane hominem , dum arbitrio mulierculæ a cardine dimoveretur non tantum Christianæ Theologiæ , sed etiam humanæ Philosophiæ , ut Animam corpoream , coloratam , antropomorphitamque crediderit ... ex his vides ... ad lapsum sibi in hunc modum præcipitium præparasse .

K

206. Ca.

[1] Eccles. 19.4.

[2] An. Christ. 201.

206. Canon III. Quemadmodum, ut prudens sit adensus, attendendum sedulo est ad circumstantias rei, loci, personæ; ne quid ex circumstantiis ipsis impossibile credamus: ita, si res sufficientibus sit comprobata monumentis, ut commentitia non est reiicienda; licet possibiles, & verosimiles coniecturæ obiciantur.

207. Canon IV. Si factum sit publicum, & plures se vidisse testentur, & seiunctim illud narrantes in circumstantiis etiam conveniant, ut verum est admittendum: difficile namque est, ut plures decipiantur, vel decipere velint: difficillimum vero in circumstantiis convenire; nisi forte ex condicto id fiat.

208. Canon V. Si factum privatum fuerit; & qui illud narrat, fabellis condendis non sit adfuetus, limati sit iudicii, & ab omni partium studio sit remotus; non est cur ei non credatur.

209. Canon VI. Non illico credendum ei, qui se ab aliis accepisse testatur, nisi & illos fide dignos iuxta antecedentes canones noscamus: quod si & hi ab aliis accepisse adfirmant, rursus de his inquirendum donec ad immediatos testes, qui & sinceri, & diligentes, & ab anticipatis iudiciis sint libe-

ri, deveniamus; secus vero inter populares rumores factum est recensendum.

210. Canon VII. Si testes non convenient, & controversia circa doctrinam versetur, magis viro docto, quam pio & bene morato credendum: si de facti existentia agatur, magis pio religiosoque viro adhærendum; quippe quo magis pius, difficilius mentitur.

211. Canon VIII. Si plures adfirmant, & plurimi præsentem rem accidisse ignorent, adfirmantibus subscribendum: nam non una poterit esse ignorantiae causa: si vero se præsentem, & ad inquirendum intentos fuisse dicant, & mordicus rem non evenisse testentur, si ceteræ concurrant proborum testium dotes, cum plurimis sentiendum.

212. Illud tandem in exercenda Critice præ oculis Criticus noster habeat, quod de se Augustinus adfirmat [1]: *Ego, inquit, quando cuique vel dicendo, vel scribendo respondendo, etiam contumeliosis criminationibus laceffitus, quantum mihi Dominus donat, frænatis, atque coercitis vanæ indignationis aculeis auditori, lectorive consulens, non ago, ut efficiar homini conviciando, sed errorem convincendo salubrior.*

F I N I S.

[1] Lib. 3. con. litt. Petiliani c. 1.

INDEX RERUM

Numeri designant paragraphos : litteræ
adnotationes .

A.

A Cademiæ aliquæ celebriores recensentur .	156. a
Ambrosio abiudicatur sermo 92. de baptismo Augustini .	88.
Aristarchus inter criticos recensetur .	12.
Aristoteli tribuendum non est Critices initium .	11.
Quid eius operibus acciderit .	50.
Athanasio cur non tribuatur sermo de Sanctissima Deipara .	83.
Athenagoras quo argumento gentilium calumnias contra Christianos reiecerit .	193.
Augustinus quo critices canone Faustum Manichæum redarguerit .	76.
Falso ipsi ab aliquibus tribuuntur libri inscripti Hypognosticon .	83.
Item liber de Antichristo .	85.
Quid ipse dicat de suo libro in Job .	48.
Eius modestia cum adversariis .	212.
Patrum auctoritate Iulianum aggreditur .	114.
Quid sentiat de scripturarum interpretatione .	120.
Qua occasione scripserit libros de gratia Christi, & de Gratia, & Libero Arbitrio .	135.
Sentit cum Justino Mart. re., agens de cellulis septuaginta Interpretum .	202.

B.

B Aronius Cæsar annales Ecclesiasticos scripsit .	10. b
Minimi facit auctoritatem Recentioris Scriptoris .	41.
	Bol-

I N D E X

- Bollandus Joannes acta omnium Sanctorum ad exactas
Critices leges revocavit. Ex eius cognomine, qui
idem sequuntur opus, Bollandistæ nominantur. 10.
Quanti faciendum eorum iudicium. ibi.
Stant pro argumento negativo. 196. 2
Bononienses Academici qua de causa decepti fuerint in
experimento de coloribus. 160.

C.

- C**Anones ad SS. Patrum intelligentiam. 127. ad 137.
Canticum *Te Deum Laudamus* non Augustino &
Ambrosio, sed Sisebuto tribuendum. 51.
Cartesius Renatus recte philosophandi regulas ab Ari-
stotele hausit. 35.
Castelvetro Ludovicus critice exercuit. 15.
Censurandi facilitas unde oriatur. 111.
Clericus Joannes critice non recte definit. 3.
Ipsa abutitur contra Ecclesiam catholicam. 81.
Eius abusus impugnatur. 82.
Codices antiqui quanti apud veteres fierent. 42.
Sine mendis summo in honore erant. 44.
Quando eos emendare liceat. 62. ad 67.
Communis hominum consensus quanti valeat. 97.
Concilia Œcumenica quot sint. 139. a
Quid veniat iuxta canones vox *Œcumenicum*. 143. 2
Quid præmittendum ut Œcumenici auctoritatem no-
scamus. 138. 140.
Quantæ auctoritatis sit Œcumenicum. 143.
Sint ne fide divina tenenda quæ in sessionibus di-
cuntur. 144.
Possit ne unquam errare Œcumenicum Concilium. 145.
Concilia Nationalia & Provincialia quænam dicantur,
& quantæ sint auctoritatis. 141. ad 142.
Conciliorum definitiones quibus regulis adsequemur. 146. ad 152.
Conditio adposita ab auctore dissertationis S. Dionysii
Arcopagite pro veritate historica adsequenda, no-
bis

R E R U M

- bis non probatur . 188. 189.
 Critice cur ab aliquibus damnetur . 19.
 Quanti eam fecerint antiquæ Ecclesiæ Patres. 21. 22.
 Critici quinam apud Veteres dicerentur . 12.

D.

- D**Allæi Joannis argumenta contra Patrum auctori-
 tatem diluuntur . 116. 2
 Definitiones plures Critices . 2. ad 8.
 Dionysii Alexandrini sententia de Christo contra Paul-
 um Samosatenum quomodo intelligenda . 132.
 Dotes ad Criticem exercendam quænam . 25. ad 29.

E.

- E**Lasticitas variatur pro temporis varietate . 163.
 Exercens Criticem a proferendis contumeliis absti-
 neat . 212.
 Experimenta non semel instituenda , sed sæpius iteran-
 da . 167.
 Non omnia habenda ut certa , sed quænam . 156. 157.
 Si experimenta experimentis sint opposita , quibus
 adhærendum . 158.
 In experimentis enarrandis adiuncta omnia sunt expo-
 nenda . 168.
 Extraordinaria dona , in mulieribus præsertim , non fa-
 cile credenda . 204.

F.

- F**Acti possibilitas , & verisimilitudo illud evenisse
 non probat . 203.
 Factum privatum quando credendum . 208.
 Florentini Academici in instituendo experimento circa
 ignis gravitatem errarunt ; & qua ratione deinde
 errorem deprehenderint . 161.
 Fundamentum Critices quale sit . 37.
 Ga-

I N D E X

G.

- G**alenus qua ratione ductus, aliqua falso Hippocrati tribui adserat. 96.
 Gelenius Sigismundus, quo vitio laboraverit. 63.
 Gregorius Magnus queritur de litteris falso ipsi attributis. 69.

H.

- H**ieronymi Catalogus Scriptorum Ecclesiasticorum cur pondus non addat Catalogo Eusebii Cæsariensis. 191.
 Eius sententia de iis, qui libros emendare conantur. 47.
 Singulas cellulas singulis Interpretibus denegat. 201.
 Historici dotes quænam esse debeant. 169. 170.
 Historicus ab interpretandis animi sensibus abstinere. 181.
 Semel mendax, in ceteris est suspectus. 182.
 Historicorum maiori numero quando subscribendum. 190.
 In pari historicorum numero quibus adhærendum. 193.

I.

- I**nterpolati, & supposititii libri unde dignoscantur. 75. 77. 80. 84. 88.
 Iustini Martyris de cellulis Septuaginta interpretum sententia, in quo fundetur. 201.
 Iustino quinam Patres subscribant. 202.

L.

- L**actantii Firmiani sententia de iis, qui pecudum more maiorum dicta sequuntur. 32.
 Launoïus Joannes quid de veterum silentio sentiat. 40.
 Stat pro robore argumenti negativi. 187.
 Librorum supposititiorum, & interpolatorum quinam ca-

R E R U M

- catalogum scripserint. 74.
 Liplius Justus plagii litterarii notatus. 16.
 Lutheri Martini impia iactantia refellitur. 115.
 Lyrinenſis Vincentius quid de auctoritate Patrum ad-
 ſerat. 116.

M.

- M**abillonius Joannes quo labore MSS. examina-
 rit. 102 53. a
 Eius Critices definitio. 5.
 Quid de Recentiori Scriptore ſentiat. 39.
 Magdeburgenſes Centuriatores non admittentes episto-
 lam Paulli ad Hebræos falſo critices argumento
 ducuntur. 91.
 Maiorum opiniones non admittendas eſſe propter ſolam
 eorum auctoritatem docent Auguſtinus, Hierony-
 mus, & Lactantius. 30. 31. 32.
 Manuſcriptorum antiquitas unde colligenda. 53.
 Cur antiquiora recentioribus præferantur. 51.
 Quænam ſint ſuſpecta. 52.
 Quid requiratur, ut firmum præbere valeant argu-
 mentum. 54.
 Non ſemper plura paucioribus ſunt præferenda. 56.
 Unde dignoſci poſſit non eſſe eiufdem Auctoris. 58.
 Quibuſnam adhærendum in pari numero. 60. 61.
 Mariotti Eduardus cur experimentum Newtonianum de
 coloribus aliter deprehenderit. 160.
 Maurini SS. Patrum volumina ad priſtinam lectionem
 reſtituere conati ſunt. 10.
 De Mendorum origine plures cauſæ. 45. 46. 47. 49.
 Monita neceſſaria pro argumento ducto a ſili ſuſpecta-
 te. 90. ad 94.

N.

- N**eceſſitas, atque utilitas Critices. 103
 Negativum argumentum a ſilentio Veterum num
 hi-

I N D E X

- historiam falsam probet. 183.
 Quibus adiunctis munitum voluit Auctor. 184. ad 187.
 Quinam pro utraque parte stent Auctores. 187. a
 Nocte si instituantur aliqua experimenta, diversa erunt
 ab iisdem die institutis. 164.
 Notæ theologicæ, quæ præpositionibus adponi solent
 quænam. 98. ad 107.

O.

- O**culati testes præferendi sunt Auritis. 193. 207.
 In Observationibus instituendis vel examinandis
 plura attendenda sunt. 160. ad 167.
 Opiniones philosophicæ, ac physicæ præsertim, ex
 quibus principiis deduci debeant. 155.
 Oscillatio penduli longitudinis eiusdem diversa est pro
 loci diversitate. 162.

P.

- P**agi Antonius quid addiderit annalibus Ecclesiasti-
 cis Baronii. 10. b
 Pallavicinus Sfortia Concilii Tridentini historiam iuxta
 exactas Critices leges scripsit. 195.
 Patrum scripta cur suspecta illico non sint, licet sen-
 tentias, immo & verba habeant Concilii post ipso-
 rum obitum celebrati. 86. 87.
 Patrum omnium consensus quantum ponderis habeat
 circa Fidei Dogma. 113.
 In interpretandis scripturis. 117.
 In reliquis Scripturarum quæsitis. 122.
 In disciplinis Philosophicis, & Mathematicis. 124. 125. 126.
 Philosophorum omnium consensus quid valeat. 153.
 Non sentiendum cum pluribus semper. 154. a
 Philosophi aliqui celebriores in experimentis instituen-
 dis recentur. 168. a
 Pisana Concilia quot fuerint. 152.
 Plinius negligentiae culpatur. 175.

Quæ-

R E R U M

Q.

- Q**uæstio facti, & iuris quænam. 145. a
 Quæstionem de Universali Traditione, cur omi-
 ferit Auctor. 196. a
 Quinam sint pro utraque parte Auctores. 196. a

R.

- R**aynaudus. Teophilus stat contra argumentum pu-
 re negativum. 187. a
 Rufini historia firmari non potest auctoritate Marty-
 rologiorum Ufuardj, & Adonis. 191.

S.

- S**allustius Crispus non sincerus historicus. 177. 180.
 Sanctorum Patrum opera aliqua enumerantur, qui-
 bus Criticen exercuerunt. 22.
 Scaliger Julius Cæsar Pater, Ioseph filius stomachum
 crearunt litteratis viris. 15.
 Scioppius Gaspar nec Phædro, nec Tullio pepercit. 17.
 In Scaligeros acerrime scripsit. 15.
 Senensis Sixtus in librariorum invehitur, ac plures enu-
 merat libros supposititios aut interpolatos, & huius
 rei causam profert. 71.
 Simonii Monitum de Manuscriptis. 56.
 Solini C. Iulii testimonio firmari non potest Plinii hi-
 storia. 191.
 Stili varietas, vel congruentia maximum argumentum
 apud Veteres. 88.
 Synchroni Scriptores quinam dicantur. 78. a

T.

- T**acitus Cornelius se fidelem historicum iactitat.
 Negligentia non fuit immunis. 171.
 De 173.

I N D E X

- De Adfentatione notatur. 179.
 Tertulliani lapsus nimis credulitati magna ex parte
 tribuitur. 205.
 Testes præsumti quinam dicantur: & an sufficiant ad
 firmandam Traditionem. 200.
 Testibus auritis quando, & quibus stantibus conditio-
 nibus, credendum. 209.
 Testes si non conveniant, quibusnam adhærendum. 210.
 Maiori numero non semper standum. 211.
 Theodoretus causam adducit cur quandoque PP. mo-
 dum excedere videntur, & in oppositam partem
 inclinare. 134.
 Thomæ Aquinatis aliqua opera mutila sunt. 79.
 Tillemontius Aloisius Sebastianus Nain quid de an-
 tiquis narrationibus sentiat. 38.
 Eius regulam de pluralitate MSS. non admittimus. 55.
 Traditio quid sit. 198.
 Quotuplex sit, & de qua Auctor loquatur. 196. a
 Qui sint veræ Traditionis characteres. 199.
 Tridentinum quid doceat de Scripturarum interpreta-
 tione. 118.
 Tullius de mendosis libris sui temporis queritur. 43.

V.

- V**atro ex stili congruentia aliquas comædias Plau-
 to vindicavit. 89.
 Vocabula sequioris ævi Critices argumentum. 95.
 Voces aliquot aliquando adprobatae a Conciliis, ali-
 quando reprobatae leguntur. 130. a b
 Viennense Concilium maximi habuit Theologorum
 consensum. 109.

VA1

1517298

23. 01. 1971

1971

1971

1971

1971

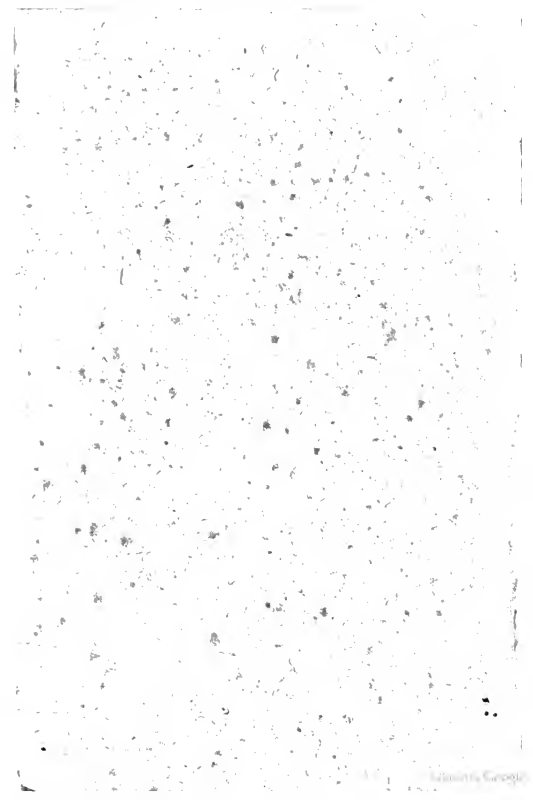
1971

1971

1971

1971

1971

117
C.
7H.

Vitt.

X